

Кирило Стеценко: “Наша правда підкріплена силою тисячоліття”

У Переяславі на Київщині з благодійною програмою для скрипки соло “Дух України” виступив скрипаль-віртуоз, композитор, культуролог, педагог і керівник столичної “Прогвіти”, народний артист України Кирило Стеценко. Презентувавши свій авторський музичний проєкт минулого року, пан Кирило мав уже десятки виступів в Україні і за кордоном, на яких збирає кошти для потреб Збройних Сил України. Зокрема, він підтримує спільний проєкт Видавництва Марка Мельника та АрміяInform із безоплатного поширення книги “30 війн із заклитим сусідом” серед українських військово-службовців.

— Мій музичний проєкт має назву “Дух України” і він призначений як для України, так і для інших країн світу. Якщо сформулювати його суспільну мету, то це утвердження української культурної ідентичності через музику, бо музика має свою неповторну мову, це мова української душі, якою вона розмовляє з Богом. Я так думаю, що і для українців, і для закордонної публіки важливо розуміти, в чому ж оця самобутність української душі. А музика — це найкращий інструмент, який показує цю самобутність, — розповідає **Кирило Стеценко**. — А крім того це, безумовно, піднесення бойового духу, духу Перемоги. Бо всі ці композиції концентрують український дух і спрямовують його на реалізацію великої мети.

У Храмі святого рівноапостольного князя Володимира Великого в Переяславі митець виконав духовно піднесені твори “Інтегральний славень”, “Три українські танці”, “Дума одвічна”, “Колискова для Квітки”, “Вавилон від Івана (Буковинська рапсодія)”, “Шедрик”, “Ой, діду” та “Серце Бога”. Слухачі підспівували та дякували гучними оплесками.

Присутніх вітали міський голова Переяслава В’ячеслав Саулко, ректор Університету Григорія Сковороди Віталій Коцур, а також начальник відділу культури і туризму Переяславської міської ради Валентин Шуткевич.

Кирило Стеценко повідомив, що його син зараз захищає Україну на фронті,

тож йому перерахує частину коштів, зібраних на концерті. А інша частина буде переказана Видавництву Марка Мельника на друк книги “30 війн із заклитим сусідом”, перші примірники якої вже вирушили до підрозділів Сил оборони України. Також примірник видання був переданий до бібліотеки Університету Григорія Сковороди в Переяславі, директорка якої Ольга Шкіра чи не найбільше вбо-

лівала за успішне проведення концерту Кирила Стеценка в рідному місті.

— Я як голова Київської “Прогвіти” бачу, що мій проєкт “Дух України” і проєкт “10 тисяч книг для ЗСУ” Видавництва Марка Мельника мають однакову мету. І в цьому є великий сенс для об’єднання наших зусиль, тому Київська “Прогвіта” через проєкт “Дух України” приєднується до кампанії збору благодійних коштів на друк книги “30 війн із заклитим сусідом”. Вірю, що їх спочатку буде 10 тисяч, а потім і 100 тисяч. Бо ці книжки — стратегічна ментальна зброя. Те, наскільки добре людина, яка воює, зрозуміє сенс цієї війни для України, настільки вона стане сильнішою. Вона за цим побачить усю глибину віків, побачить українську правду і твердість духу, вона зможе спертися на боротьбу наших дідів і прадідів, — наголошує Кирило Стеценко. — Як людина, яка займається мистецтвом, яка працює в сфері духовній, я переконаний, що війни виграють тільки тверді духом і ті, хто воюють за правду.

Вони завжди перемагають тих, хто воює заради якихось матеріальних вигод або дрібних тимчасових інтересів. І наша правда — підкріплена силою тисячоліття.

Євген БУКЕТ

Фото автора і Миколи Богатиря

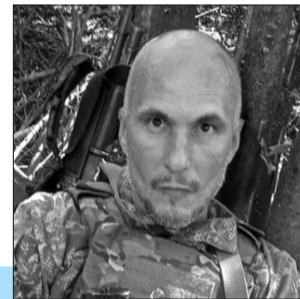

ВІКТОР ТЮТЮН

5

ВОЛОДИМИР
КРИНИЦЬКИЙ

7

ОЛЬГА ГАВРИЛЮК

14

ПЕРЕДПЛАТА—2024

Тижневик “Слово Прогвіти” (індекс 30617) вже можна передплатити у відділеннях “Укрпошти” за допомогою “Каталогу видань України” на 2024 рік (стор. 24).

Вартість передплати зросла вдвічі через незалежні від редакції причини. Проте ми віримо, що і це випробування ринком під час кривавої російсько-української війни згуртує нас.

Будьмо, друзі, разом із українським “Словом Прогвіти”!

лідів, померлих від хвороб, випадків смертей на війні, не пов'язаних безпосередньо з веденням бойових дій, тощо. До речі, оцінка ОП – 300 тисяч втрат – і є близькою до дійсного числа всіх безповоротних втрат, яких зазнав ворог. Сподіватися на виснаження цього ресурсу поки що марно, тому більш важливо орієнтуватися на збройне виснаження ворога – знищення його важкої техніки, іншими словами, фактично роззброїти його.

Ось що ще важливо в історії з текстами Залужного. Напередодні їх оприлюднення у виданні Тіме з'явилась стаття такого собі журналіста Шустера. Прочитавши її, я зрозумів, що матеріал для чогось написано, що є якийсь прихований меседж. Бо, по суті, ця стаття була черговим панегіриком з єдиним адресатом – Зеленським, навколо якого погані бояри, а цар, звісно, хороший, і тільки він, лише один вірить у перемогу, а бояри йому не хочуть говорити правду-матінку, що "всього пропало", і лише крадуть, кляті, "як наче завтра не буде". Він наодинці вірить у перемогу, і більше ніхто, одним словом – він місяця. І щоб змінити все одразу на краще, плануються зміни – знімуть якогось цілком випадкового міністра (цей жанр, у якому грає місяць, – це обов'язковий ритуал, витратний матеріал, культова жертва для ефектності і, звичайно ж, "ефективності"), а також когось із дуже високопоставлених військовокомандувачів.

І ще мене там покорило повідомлення того Шустера, що в ОП наполягали на тому, щоб головним наступальним ударом була призначена Горлівка. Від такого безглуздя (якщо це правда) я заляк. Серйозно? Ось так взяти і в лоб звільнити велике місто, розміром з пів Харкова, у вуличних боях, поруч із Донецьком?! І яка стратегічна мета такого дійства? Хіба що великий піар на "великих перемогах" за будь-яку ціну. Але покорило – це ще не все. Мене дуже стурбувало те, чого я боявся. Скидається на те, що ОП і Зеленський втручаються у планування воєнних операцій. Знаючи їхню владу і їхній "професіоналізм", тим більше у військовій царині, мене огорнув жак і водночас радість, що очевидно Генштаб все-таки наповнів на своєму баченні (хоча я, широ кажучи, не дуже згодний з їхнім вибором головного напрямку, але це питання цілком притомної дискусії).

У мене вже тоді закралась передчуття, що цей текст написано неспроста. І вже скоро, після того, як з'явилися тексти Залужного, моє тривожне передчуття посилилось, бо цей текст сміливий, правдивий, має зміст, що різко дисонує з ура-патокою і театральністю "суворого вождя" і всієї пропагандистської машини. І от реакція. Одразу після публікації Залужного Зеленський зняв з посади командувача ССО Хоренка, зняв грубо і непристойно. Вождь. Без особистого повідомлення свого рішення, без узгодження з Головнокомандувачем, без пояснень причин тощо. Тепер, так би мовити, все стало на свої місця, всі пазли мого поганого передчуття зійшлися: очевидно, що Зеленському і ОП зі своїх джерел стало відомо, що готуються ці публікації і їхній зміст. Тому екстрено була організована стаття Шустера про місяць Зеленського і все інше, що я написав, і вмонтована в текст погроза яко-

мусь високому генералу. Але попри погрози текст все одно був надрукований. Принципово. Тому після нетривалої павзи (під час якої текст Залужного незграбно намагались дезавувати спочатку Жовква з ОП, потім і сам Зеленський) був знятий з посади Хоренко. Чому він? На більшого і вищого не вистачило сил: хтось дуже впливовий, дізнавшись про ймовірні плани, не порадив цього робити. Тому когось треба було зняти, аби зробити вигляд сильного і, звичайно ж, мудрого, з гримом – гарне лице при поганій грі. Підвернувся Хоренко.

Багато чого хотів би ще написати: про поточні тенденції на фронті, про риси нової тактики, яка проглядає останнім часом у діях ЗСУ. Але обмежений певними рамками. Тому як підсумок хочу зауважити, що все не так печально і песимістично, як декому здається, ретранслюється, тож не піддавайтесь цим думкам. Не все генерал Залужний може оприлюднювати і повідомляти. Небезпека позиційної війни справді є, вона наявна. Тому Залужний не обіцяє великих і глибоких проривів. Але він їх і не заперечує. Тобто якщо вони будуть, то хай це буде приємною і радісною несподіванкою. А якщо й ні, то все одно наше військове крок за кроком, метр за метром буде звільняти рідну землю від нацистської пошесті.

Наш головний капітал – люди. Головний капітал українського війська – військової, навчені, підготовлені та досвідчені. Втрати техніки болючі й вартісні, але втрати досвідчених воїнів – найбільша вартість і найбільша втрата. Залізо відновиться, а людська втрата непоправна і найбільш болюча – і в гуманістичному, цивілізаційному вимірі, і в раціональному, хоча це, може, звучить цинічно. Але це війна, де досвід воїнів набагато вартісніший, ніж будь-яке залізо. Головним ресурсом орди є "победа", задля якої життя ординців – це звичний витратний ресурс. Для нас – добре навчений і досвідчений воїн, який добре оволодів майстерністю бою і вміє вправно працювати на високотехнологічній техніці, може знищити багато техніки противника і пустити на фарш безліч його "гарматного м'яса".

Тому мене дуже порадувало те, що Залужний особливо підкреслює необхідність кваліфікованої підготовки особового складу і приділяє найбільшу увагу саме людському чиннику, який є головним у веденні високотехнологічної війни.

Останнім часом мене радує, що командування зробило правильні висновки і диверсифікувало напрямки можливих ударів по ворогу, відмовилось від атак, щоб не битися у стімку тут і зараз, бо така "наполегливість" не має сенсу. Чергування напрямків, маневровість і гнучкість планів та дій – це все ознаки добрих дій і майбутніх гарних новин.

Резерви у нашого війська чималі, і вони з часом зростають, більшає кількість добре навчених і оснащених військовою технікою підрозділів. Я прогнозую гарні новини. Зробимо це разом, кожний на своєму місці. Терпіння і стійкість, всьому свій час.

Дякую Збройним Силам України! Ми не просто віримо в перемогу, ми її робимо своїми руками, знаємо та розуміємо, як це робити. Попри всі труднощі ми подолаємо свій шлях до Перемоги.

Вогонь української душі

Георгій ФІЛІПЧУК,
академік НАПН України

"Time", Шустер, "The Economist", світовий політичний роздряд на тлі "найтехнологічнішого" воєнного "гуманізму". Цю сучасну, єдино реальну історію не можна ні осягнути, ні описати за допомогою людських знань, солідаризуючись із Попперівським умовиводом, що "історія не має сенсу". Оскільки те, що розуміється під історією, є "історією міжнародних злодіянь і колективних убивств та деяких намагань їх припинення". Це – історія завоювань, злочинів та іншого насильства, вчиненого вождями та деспотами, з яких книжки (підручники історії), журналістика, освіта і зомбована віра "населення" зробили "героїв".

Приміряючись до сьогодення, варто зазначити, що якби Світ, Європа, Україна тісніше "дружили" з історичною правдою й консолидовано чинили супротив агресивній московщині, добре усвідомивши її згубну "місію" та небезпеку, яку вона несе людству, то можна було б уберегти народи від кривавих катклізмізмів людиноббивств, нещастя, загроз і глобальних потрясінь. Але, мабуть, на все свій час.

Згадується частка сказаного біблійським пророком Екклезіастом (перекладене українською в лондонському виданні понад 60-літньої давності (1962) розлого Огієнківського доробку (1529 сторінок) з позолоченим українським заголовком "Біблія"):

"...час розкидати каміння і час каміння громадити, час обіймати і час ухилитись обіймів, час шукати і час розгубити, час дерти і час зашивати, час мовчати і час говорити, час кохати і час ненавидіти, час війни і час миру!".

Справді, "для всього свій час, і година своя кожній справі під небом". Так доступно, досконало володіючи рідною мовою як духовним інструментом, Іван Огієнко доводив українству ці вічні істини Святого Письма. Ніби продовжуючи цим етичним чином, оскільки працював над цим перекладом, починаючи з буремного 1917-го, велику справу видатного національного "філософа мови" Олександра Потебні, який за сто років до появи Огієнківської Біблії у праці "Думка і мова" (1862) висловив для всіх нас дороговказне: "Мова є справою Божою і ніщо не може бути рівним з нею. Немає нічого рівного Мові, окрім самого Духу".

Сьогодні, коли продовжується ця екзистенційна війна з клятим московитом, всіма душевними фібрами, чуттєвими нервами, доконечно оголеними цим страшним апокаліпсисом, сприймається значущість цього Божого дару, поза яким не існує жодного суцього народу. Тому Мова – це не лише найвищий Ідеал та пра-

вчний код української Нації, вона є нашою спільно битою дорогою, спрямованою до верховин моральних, духовних, естетичних, громадянських і державницьких цінностей, творячи силу незборимого, перемагаючого вселенського зло Народу.

Ця чеснота мусить нині скрізь і повсякчас додаватися до сказаного нещодавно в журналі "The Economist" генералом Валерієм Залужним. Бо перемагати московського ординця треба не тільки мілітарно, а й світоглядно, духовно, інформаційно і врешті-решт – педагогічно. Це не просто поклик часу, а мірило виживання української ідентичності й державності, якщо зважити, що московитське "всьо ідыть по плану" насправді означає не окупацію чотирьох українських областей та Криму, а повне знищення України як держави.

Очевидно, безглуздий вигляд має "дискусія" про затребуваність в українському національному просторі хоча б якихось "цінностей" рузькомірства разом з його "магучим язиком". Однак, на жаль, національне середовище продовжує бути (нехай і частково) під орудою впливу москаля, який час від часу силується вдатися з себе найдемократичнішого "лібераста". Але справа не в московських вошах, а в "наших" гнидах, які, як завжди, без потреби скрізь "по-московській так і ріжуть", на всіх етерах, де тільки видається нагода щось та "цвенькати". На мить уявляю, а що буде чититися, не дай Боже, на майбутніх кровавих "виборах", де привид "зросійщеної України" в образі різномілих "арештованців-шарнів" зухвало (надіючись на повну безкарність) "проповідуватиме" пропутінське місиво. Бо якщо метою є ввійти в полюбовний клімат з москво-ватаю заради сідалища на владних шаблях, то ці проекти варто розглядати не з точки зору випадковостей недоумкуватості окремих нарцисофілів, а лише в контексті проблеми національної безпеки.

Адже війна чітко окреслила водорозділ в Слові і Чині. Той, хто не живе кличем "Геть москву!", той обстоює вороже гасло "дайош москву". Не розібравшись остаточно з цим виміром, Нація не усвідомить своєї дороги до храму – звідки і куди йдемо. Тому саме на таких умовно "тилових" життєсферах, як освіта, культура, наука, мистецтво, інформація, на "передніх" рядах інтелігенції лежить велика й відповідальна моральна ноша за україноцентричний світоглядний вибір. "Бо коли не сіється, то і не сходиться".

Головне – не вгашати Духа. Були всякі часи, подекуди безнадійні, коли намертво замурувалися наші Слово і Віра. Але завжди, навіть під попелищем, горів вогонь нетлінної української Душі. Він розбурхував не лише приспану свідомість, а й слугував найгострішим мечем у борні з нашим віковичним недругом – московією.

А ще варто завжди пам'ятати тих Воїнів, Будителів, Просвітників, що своєю звитягою й жертвністю віддано служили сокровенному ідеалу – Україні. Тому й згадав на цьоготижневій загальноукраїнській конференції на ба-

зі академічного інституту педагогіки імені Івана Зязюна, що відбувалася разом з ВУТ "Просвіта" ім. Тараса Шевченка (приуроченній Українській Мові) за участю відомих Павла Мовчана, Миколи Жулинського, Володимира Антофійчука про свого знаного й незнаного земляка – Степана Смаль-Стоцького. Бо це він також заклавав своїм провісництвом і просвітництвом віру розділеного й національно та політично витолоченого українства в крашу будучину.

Адже 1876 року, коли московським самодержцем і сатрапом олександром II був виданий україножерний "емський указ", 17-річний юнак заснував українське товариство і формує бібліотеку з творів українських письменників; у Віденському університеті захищає дисертацію про словозміни української мови, пише знамениту "Граматику" української мови і обирається головою філологічної секції НТШ; стає одним із найкращих знавців творчості Т. Шевченка, а його лекції про Шевченкові "Великий Лях", "Сон", "Кавказ", "Юродивий" захоплює слухачів годинами.

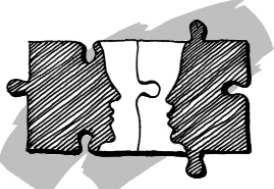
А ще він фундатор (серед 12 достоянних учених українських мужів) Української Академії Наук 1918 року, організатор двох Українських наукових з'їздів за кордоном, директор Музею визвольної боротьби України в Празі, найактивніший член українських товариств: "Українська школа", "Руська Бесіда", "Запорозжжє", "Просвіта", НТШ, голова Центральної управи Січових Стрільців (1917).

Під занавіс життя створив разом із академіками М. Возняком, Ф. Колессою, письменником Б. Лепком "Українську Могилансько-Мазепинську Академію", віддаючи шану видатним національним державо-духотворцям.

У страшний період Голодомору-геноциду українців у своїй праці "Т. Шевченко – співівець самостійної України" він озвучить урок, який навічно мають засвоїти сучасники – "Злука України з московщиною мусить розвалитися!". Він її вважав найбільшою долею, найбільшим нещастям, джерелом її фізичного, духовного, матеріального, культурного і морального занепаду, вважав це карою Божою, відкидаючи всяке спільне "отечество".

А щоби для України добути волю і правду, то просвітителю радив єдину дорогу: "До батька Тараса сходімося геть усі на пораду, що нам діять з новими панами. Він скаже нам як найкраще, бо не тільки найглибше передумав, але й ніколи не відрікся від своїх думок, хоч витерпів страшні муки". Шевченко пропонує єдиний "лік" для царів, катів, великих звірів-пілатів: "Царів (московських), кровавих шинкарів, / У пута кутії окуй, / В склепу глибокім замуруй!". І тоді "правда оживе".

Минуло 85 років, коли відійшов у засвіти цей великий Навчитель, а його Слово не втратило й донині енергію високої емоційної відваги, бо він обдаровував народ не лише професійними знаннями, розумом, а передусім громадянською мудрістю, зрещеною Шевченковим Заповітом, – "Свою Україну любіть!".

Станіслав Косіор: "Голодування не навчило ще багатьох колгоспників уму-розуму"

Василь МАРОЧКО, доктор історичних наук, професор

Політика розкуркулення і примусова колективізація, організаційно й ідеологічно підтримувані Косіором, економічно пограбували і соціально уярмили українських селян. Сталінський прихвостень, ображений на їхню неупусливість, вирішив покарати навмисно створеним голодом. Українці, які становили абсолютну більшість сільського населення, стали заручниками ідейного збочення і запопадливого кар'єриста. Восени 1931 р. він офіційно пообіцяв Сталіну "заготовити" 510 млн пудів українського зерна (трохи більше 8 млн т). План, на його переказання, був "безумовно реальним і здійсненним без будь-яких особливих жертв з боку колгоспного селянства і нашого українського села взагалі". Хлібофуражний баланс допускав можливе вилучення третини валового збору зерна, а перевищення у разі загрожувало соціально-економічним і агротехнічним колапсом.

Навесні 1932 р. в Україні не засіяли 3,5 млн га, а більше третини районів охопив масовий голод. Висока ціна службової безвідповідальності. Поля заросли чагарниками, сільські кладовища покрилися безіменними братських могилами, а околиці звалищами дохлої худоби. Справді "коні не винні" (як у новелі М. Коцюбинського): у подвірному селянському користуванні 1928 р. знаходилося 5,4 млн, а через п'ять років лишилося 429 тис. коней. У колгоспах перебувало трохи більше двох мільйонів, а відтак половина поголів'я загинула.

Для Косіора ідеологічне гасло "боротьба за хліб – боротьба за соціалізм" виявилось бойовим девізом. Хлібозаготівлі з їх "червоними валками" виглядали романтично, але вони уособлювали дію з наміром свідомого позбавлення українців хліба, продовольства, житла і життя. Сумнозвісний "план до двору" означав для їхніх родин смертний вирок. Більшовицька преса рясніла бойовничою риторикою, ключовим терміном якої стали "хлібозаготівлі". Дивна етимологія замаскованого злочину: заготівлі хліба для держави шляхом його масового вилучення у колгоспників, "одноосібників".

Ніхто не дбав про життя селян, про їх забезпечення. Польові гризуни займалися справжніми заготівлями зерна на зиму, щоб вижити, а про колгоспників ніхто не піклувався. Забраний у них хліб вважався державною влас-

Фраза "Голодування не навчило..." належить генсеку ЦК КП(б)У Станіславу Косіору, який десять років політично правив в Україні (1928–1938). Постійний член політбюро ЦК КП(б)У та ВКП(б), заступник голови Раднаркому СРСР у роки масового терору 1938–1939 рр., відтак особисто причетний до Голодомору-геноциду в Україні. Виховання голодом – аморальна і цинічна форма фізичних тортур, безпрецедентна в історії людства карально-репресивна акція. Її застосували до українських хліборобів, серед яких колгоспники становили близько 20 млн осіб. Вони зазнали тяжких фізичних ушкоджень, психічних розладів, моральної травми від втрат рідних.

ністю заготконтори "Союзхліб", а проти "розкрадачів громадської власності" застосовували "закон про п'ять колосків" від 7 серпня 1932 р. За його дотриманням стежила "розстрільна комісія" при ЦК КП(б)У. Вона ухвалювала судові рішення про розстріл "саботажників" і "ухильників" хлібозаготівлі. До її складу входили голова ДПУ УСРР С. Реденс і Косіор. Абсурдно виглядала фраза "вища форма соціального захисту", тобто розстріл хліборобів за спробу вижити, тобто приховати власний хліб, за зібрані два десятки колосків на колгоспному полі.

Лисий агроном Косіор, який одягав високого кашкета воєнізованій формі, виявив "значні товарні лишки минулорічного хліба", тому сподівався перевиконати показники 1930/31 р. – 462 млн пудів. Недовиконання проголошених зобов'язань пояснював "масовим приховуванням" зерна, "небаченням і нечуванням" його розкраданням у колгоспах. Отже, найвища посадова особа в Україні вважала хліборобів злодіями за їхню спробу вижити, зберегти власний хліб від запопадливих уповноважених партії і уряду. У розпал жнив Косіор відрядив членів політбюро для організації хлібозаготівлі, спрямував 1,5 тис. уповноважених ординців з метою виявлення прихованого у ямах хліба. У кількох з них здавали нерви: "Добре Косіору промови виголошувати. Я промови сам вмію виголошувати. А пішов би він та хліб взяв, хай попробує". Боячись сталінського гніву, він наполегливо вимагав від обкомів партії "викриття схованок" хліба, підкреслював активну роботу буксирних бригад, які знали "куди бити, де хліб знайти, як ніхто". Переляканий Косіор не наважився попросити Кагановича про зменшення хлібозаготівельного плану на 170 млн пудів.

Намагання вислужитись і прислужитись штовхало Косіора на абсурдні і злочинні дії. У лютому 1932 р., коли в Україні почали говорити про ознаки штучного голоду, Косіор доручив обкомам відвантаження зерна для невідкладної насінневої і продовольчої допомоги Західному Сибіру, Уралу і Поволжю. Він відмовив українським колгоспам, у яких "становище з урожаєм цілком нормальне і де є усі можливості мобілізувати насіння на місці". Добування "насіння на місцях" шляхом взаємодопомоги між колгоспами – означало братський розподіл смерті. Україна втратила тоді славу "житниці Європи", але українські більшовики продовжували нею маніпулювати. Експорт радянського хліба за п'ять років зменшився у три рази, а заготівлі неухильно зростали. Дивна і абсурдна логіка, яка виправдовує тезу про навмисно створений голод.

Щомісяця Косіор відвідував кремлівський кабінет Сталіна,

отримувач від нього вказівки і партійні директиви. Він боявся сталінського гніву через невиконання обіцяного плану. Масовий голод у "житниці Європи", який став відомим на Заході, – поганий подарунок вождю до 15-х роковин жовтневого перевороту. Український генсек дозвано брехав, приховував реальні масштаби трагедії, говорив про сприятливі метеорологічні умови для сівби на півдні, але зізнався про масову загибель худоби. Своєї провини не визнав, але вжив необхідних заходів: "довелося винних посадити і засудити так, щоб про це знало все населення". 26 квітня 1932 р. він зізнався Сталіну про "окремі випадки і навіть окремі села голодуючі", але "усякі розмови про "голод" на Україні треба категорично відкинути". Коні гинули від виснаження під час "перевезення хліба, буряків" восени 1931 р., а навесні 1932 р. настала черга людей. Голод охопив третину районів України, викликав голодні бунти, інші форми опору селян.

Більшовики 15 років будували соціалізм, системним проявом якого виявився масовий голод хліборобів. Сталінські принципи соціалізму зазнали функціональної дискредитації в очах народу. Колгоспники масово залишали колгоспи, повертали худобу, рушили за хлібом до інших республік, а у селах визрівали умови для соціального вибуху. 26 квітня Сталін телеграфував Косіору: "Якщо виходити із матеріалів, скидається на те, що в деяких пунктах УСРР радянська влада перестала існувати. Невже це правда? Де органи ДПУ, що вони роблять? Захист державних органів влади від суспільства виявився основною функцією ДПУ. Голод не дуже хвилював вождя, позаяк він боявся повернення "петлюрівщини" і військ Пілсудського.

Партійно-радянська номенклатура в Україні вагалася з вищезгаданим інформуванням Кремля про загрозливу ситуацію. Села обезлюдніли, селяни розбрелися у пошуках хліба, переполювали правду про голод. Сталіну доповідали про "голодні скиглення" українських колгоспників. 10 червня 1932 р. голова Раднаркому УСРР Влас Чубар і "всукраїнський староста" Григорій Петровський повідомили Сталіна про масштаби і причини масового голодування селян. Слабодухий Косіор ховався за їхніми спинами, не наважився взяти на себе відповідальність за провал "хлібозаготівельного фронту". Невищезгадано кремлівський володар скаржився: "Найбільш кепське в цій справі – мовчання Косіора". 23 червня він просив у Кагановича "скосити" план, надати допомогу для обробітки буряків, але політбюро ЦК ВКП(б) вирішило: "додаткового заводу хліба на Україну не здійснювати". Позбавити хліба

– залюбки, а забезпечити ним колгоспників, виснажених недоїданням і відвертим голодуванням, – зась.

Усі знали про основну причину голодування, але продовжували свідомо політику терору голодом. Змовники втратили історичний шанс порятунку мільйонів українських хліборобів, відмовили їм у праві жити. 2 липня 1932 р. Сталін назвав бюрократичне маневрування Косіора "гнилою дипломатією" і "злочинно-легковажним ставленням до справи", який разом з іншими "загублять зовсім Україну". Ключове слово "загублять" стосувалося зменшення обсягів хлібозаготівлі і наростання соціального невдоволення. Сталін не переймався долею померлих від голоду селян, навіть дозував смертність, ніби випускав пару з вибухонебезпечного котла. Більше помре – меншим буде опір.

На початку липня 1932 р. усе стало зрозумілим: "жнва розпачу" неминуче завершаться "жнвами скорботи" з мільйонами жертв. 7 липня партійна конференція КП(б)У, якою керували посланці Сталіна – Молотов і Каганович, зламала опір республіканської партійної номенклатури, зобов'язала їх виконувати річний план хлібозаготівлі. Ідеологічний заклик – "боротьба за хліб" – набув ознак військової операції. 22 серпня, коли "жнва розпачу" стали реальністю, влада заборонила видачу хліба для організації так званого громадського харчування працюючих у полі колгоспників. Хочеш їсти – бери хліб з дому. Косіор особисто очолив вилучення хліба в Одеській області, стягував натуральний штраф за невиконання плану до двору, заборонив постачання сіл промтоварами, заохочував "судові репресії стосовно приховувачів хліба", встановив контроль за млинами.

18 листопада політбюро ЦК КП(б)У заборонило створення натуральних фондів у колгоспах, зобов'язало повернути "незаконно виданий хліб" для харчування колгоспників, ініціював пошук прихованого хліба. Спільно з ДПУ розробив "оперативний план" по виявленню "ідеологів та організаторів куркульського саботажу", пропонували "завдавати миттєві і рішучі удари знахабнілим куркульським елементам". Ось вам і докази свідомого і системного позбавлення селян хліба. Заборона громадського харчування, тобто разових обідів для працюючих у полі колгоспників, повна соціальна ізоляція сіл (режим "чорних дошок"), заклики до "рішучої розправи" над "куркулями" і "петлюрівцями", арешти "попличників і покровителів куркульського саботажу", ухвалення судових і позасудових рішень про розстріли – далеко неповний перелік діянь Косіора в Україні. Усі ці "заходи" засвідчували історичний факт війни дер-

жави проти селян з використанням зброї масового винищення – штучного голоду.

Відверте економічне пограбування українських хліборобів маскували ідеологічною фразеологією ("петлюрівці", "куркульські елементи", "шкідники", "саботажники"), щоб виправдати кримінальні злочини, надати ознак історичної необхідності і тактичної доцільності. Подібним більшовицьким арсеналом послуговується сьогодні Путін, щедро роздаючи політичні клейма про "нацистів" в Україні. Системне і грабіжницьке позбавлення селян хліба назвали "хлібозаготівлями", ніби дбали про добробут і життя людей. Хочеш вижити, відкласти голодну смерть на кілька місяців – віднеси у торговині везільну каблучку. В обмін на 1,5 тис. збутових промислових підприємств у роки першої п'ятирічки – понад 10 млн погублених українців.

У березні 1933 р., коли Голодомор досяг смертоносного апогею, Косіор зізнався Сталіну, що "минулого року замовчували", а тепер "навпаки – всіляко намагаються виділити найбільш важкі випадки, зібрати і узагальнити цифри". Положлива і непослідовна людина: ще в лютому вимагав від місцевих органів "негайних заходів до локалізації" наслідків масового голодування, унеможливити випадки "симуляції і провокації", категорично заборонив "відправлення будь-яких офіційних комісій та здійснення офіційного обліку" померлих, хворих на "грунт голоду" тощо. Дивує легковажність, з якою він називає жертв голоду у 103 районах, масову смертність, ніби вона сталася від стихійного лиха. На запитання, "чому голодують у Київській області", відповіли доволі цинічно: "зібрати проїли на громадському харчуванні, хто скільки хотів, а також розікрали". Якщо "наїлися", то чому помирили від голоду. У грудні 1932 р. дозволив соціальної ізоляції сіл, позбавляти колгоспи натуральних фондів, громадського харчування, вилучення насіння і розданого на трудовні хліба, заборонив з січня 1933 р. поїздки за хлібом.

Зазвичай кримінальні злочинці замовчують обставини і мотиви вбивства, не називають місце злочину. Косіор теж намагався мовчати, але перед Сталіним. Політичний педоцентризм цього карлика, який зухвало розмірковував над виховною здатністю голоду, вражає зухвалістю посадовою особи, яка знала про особисту безкарність за скоєний злочин. Сталін не вибачив "гнилої дипломатії" Косіору у 1932 р., але його судили як "польського шпигуна" у 1939 р. Стратили, не дуже переймаючись політичними обставинами "шпигунства". У 1956 р. С. В. Косіора реабілітували. Посадовець, який учинив злочин Голодомору-геноциду, був виправданий радянською фемідою. Нацисти, засуджені у Нюрберзі, не підлягали реабілітації і героїзації, а сталінські посіпаки "очистились" в умовах "хрущовської відлиги". 13 січня 2010 р. Апеляційний суд м. Києва визнав Косіора винним в організації Голодомору-геноциду 1932–1933 рр. в Україні.

Українська помісна церква: храм на княжій горі

Не все на світі – війна та завойовання путіном України. Криваво закінчується і конає остання імперія. Бомби і ракети “визволителів” руйнують і культові споруди московського патріархату, що маскується у нас невидимкою. Повнота життя залишається глибокою. В її безмежжі люди працюють, кохають, плакають хліб і мистецтва, дбають про духовний розвиток.

Цього року мені пощастило слухати, читати, молитися разом з отцем Віталієм (Клосом) у Вишгородському храмі святомучеників Бориса та Гліба на Київщині. Настоятель храму – відомий вчений-богослов, доктор богослов'я, знаний історик церкви, діяльний помічник предстоятеля Православної церкви України його святості митрополита Епіфанія, проректор з наукової роботи Київської православної богословської академії.

Першою думкою журналіста був намір зробити розлоге інтерв'ю. Однак доколацерковні події в Україні, становлення помісної церкви безпосередньо у князю Вишгороді, де природно говорити про вигоди християнства на наших землях, розширили формат спілкування.

Віктор Тютюн: – Вперше слухав 24 червня 2023 року ваш виступ у Вишгородському клубі інтелігенції. Тоді ви підкреслили тяглість історичного шляху Русі до християнства, складові цих процесів, включно з політичними. Ця тема завжди злободенна.

Отець Віталій: – Так, шлях нашого народу до християнства тривав понад тисячу років. Починаючи з дня П'ятидесятниці або сходження Святого Духа на апостолів, коли відбувся Апостольський Собор. Серед присутніх юдеїв були і вихідці зі скіфії, які згадуються в книзі Діянь святих апостолів. Апостол народів Павло теж неодноразово у своїх посланнях згадує про скіфів. Тож прийняття віри Христової нашими предками сягає ще часів апостольських. Про місію святого апостола Андрія Першопокликаного згадує наш літопис. Однак сучасні дослідники стверджують, що в нас проповідували і апостоли Матфій, Филип і Павло. Можна посилатися на свід-

ство ще впродовж сотні років боролося проти московської церковної політики.

Все почалося з нібито собору, на якому обрали митрополитом Київським і всієї Русі єпископа Гедеона Святополк-Четвертинського. На цьому зібранні не було не тільки жодного єпископа, щоб він був легітимним, а навіть ігумени Київських монастирів, зокрема ігумен Києво-Печерської лаври, відмовились брати в ньому участь. А новообраний митрополит до кінця своїх днів не визнавав себе митрополитом, бо навіть заповідаючи, як його мають одягати при похованні, наказав обличити себе в єпископську, а не митрополитчу мантию. Є окреме дослідження цього питання, яке опубліковане в одному зі збірників конференції “Православ'я в Україні”. 2018 року, коли тривала підготовка до надання Томосу про автокефалію Української Церкви, з'явилося багато досліджень із обґрунтуванням незаконності такого акту Москви.

В. Т.: – Судові рішення є з цього приводу. Однак московські ставленики у рясах не визнають українських законів, брехню та наклепами засипають людей, котрі душею прагнуть бути в помісній церкві. І з червня, коли вірні Православної церкви України проголосували на стадіоні у Вишгороді статтями законними мольниками у храмі Бориса та Гліба, я спостерігаю, як поплічники гундяєва намагаються догодити йому: не сприймають державної мови, паскудять стіни історичної пам'ятки царськими парсунами і власними піками. У цій війні, якщо дотримуватися очевидного, частина попів – на боці ворога. Що б ви сказали не тільки прихожанам, а й ширшій аудиторії?

Віталій: – Бажано, щоб усі ми пам'ятали про важливість молитви та постійної боротьби. Кожен християнин є воїном Христовим. І подібно до того, як триває боротьба добра зі злом на сході та півдні України, так само постійно триває боротьба всередині кожної людини. І від нас теж дуже багато залежить, хто перемає в цій боротьбі.

Знаємо, що територія храму на честь святих страстотерпців Бориса і Гліба у м. Вишгороді є

особливою. Тут люблять бувають Великі київські князі, тут знаходився жіночий монастир, у який було передано чудотворну ікону Пресвятої Богородиці Вишгородської, автором якої вважається сам апостол Лука. Особливо варто пам'ятати про те, що тут поховані наші перші канонізовані святі страстотерпці Борис і Гліб.

В. Т.: – Цей храм постає на Ольжиній горі, підноситься над Славутою... Він сягає небес, опираючись на святу і грішну землю нашу. Коли я тут побував уперше у 1965 році юнаком-комсомольцем, то найменше думав про спасіння душі. Інші будівничі Київської ГЕС навряд, щоб тут молилися про достроковий запуск турбін. Вони переважно з'їхалися до Вишгорода з попередніх будов, аби підкоряти Дніпро і навколишні простори. Затопили десятки сіл разом з церквами.

Віталій: – Понад дві тисячі років віра підтримує і надихає кожну особу-християнина. Віра наша не передбачає насилля. Вона підживлює душу. Спасіння душі прагне кожна людина.

Саме в храмі ми можемо не лише соборно молитися, але й приймати Святі Христові Тайни і через це єднатися із самим Господом нашим Ісусом Христом. У храмі людина знаходить спокій і радість, а в тяжкі години життя втішення, але найголовніше, це те, що в Божому домі людина відкриває своє серце для Царства Божого.

Храм розвиватиметься, як і наша Помісна церква.

В. Т.: – А якщо зараз, під час війни, проголосити православне християнство державною релігією? Вчинити, як поляки?

Віталій: – Ми вибороли Незалежність у складніших історичних обставинах. Нам сталінські ігрища з вірою чужі. Духовний світ людини чистіший і багатший від політичних прийомів.

В. Т.: – Розумію. Ви – лавреат Міжнародної премії Фондації родини Воскобійників у жанрах біографічної монографії та мемуаристики (2011). Автор понад 100 наукових публікацій, зокрема монографії “Історія Михайлівського Золотоверхого монастиря” (2007), “Свято-Михайлівський Золотоверхий монастир від заснування до сьогодення” (2008), у співав-

торстві з митрополитом Дмитрієм Рудоком “Києво-Михайлівський Золотоверхий монастир” (2013) та інших.

Вважаю такі дослідження цінним внеском не лише для підготовки священнослужителів, а й тією літературою, котра стане потрібною більшості освічених людей, вихованню справжньої культурної еліти нашого суспільства.

Віталій: – Це і є широке просвітництво. Ніби випадково ми спілкуємося, готуємося відзначити славу річницю створення Всеукраїнського об'єднання “Просвіта”. Доречно згадати мудру ініціативу доктора ветеринарних наук, професора Олега Мельника та її архіпастирське благословення, коли разом із хором, викладачами та керівництвом КПБА (кафедри анатомії, гістології і патоморфології тварин ім. академіка В. Г. Касьяненка Національного університету біоресурсів і природокористування України) долучилися до круглого столу “Патріотизм і духовність в сучасній Україні”.

В. Т.: – Повсюди звучить рідне слово та міцніє віра. На задвірках місце московській церкві, в якій цар і Сталін, визнавалися головнішими від Бога, а попи муштрували своїх прихожан (“пасомих” – прим. В. Т.) як рабів, але не вірних православного християнства.

Принцип історизму не залишає московській церкві жодних канонічних прав. Вона позбавлена всесвітнім православ'ям права втручатися в церковне життя в Україні. Це рішення важливе, особливо, якщо взяти її пряму залежність від влади, примусову християнізацію, управління урядом релігійними справами, сваволою держави відносно віруючих людей.

ООН визнала росію агресором, Євросоюз готує міжнародний суд над путіним, світ здригається від злочинів рашистів на українській землі. Очманілий від ненависті ординський вождь заслужив лише прокляття від наших матерів, але не молитов “за здоров'я”. Кожен з нас мусить ще раз подумати: хто ближній і кого любити? Не ми підняли озброєну руку – ми здіймаємо перст для молитви за наших захисників.

Спілкувався **Віктор ТЮТЮН**

Звернення Всесвітнього конгресу дослідників Голодомору-геноциду українців до української влади, українського народу, урядів і парламентів країн світу, міжнародної громадськості

Учасники Всесвітнього конгресу дослідників Голодомору-геноциду українців вшановують пам'ять 10,5 млн українців, знищених комуністичним тоталітарним режимом у 1932–1933 роках.

Кремль вчинив масові вбивства українців з метою ліквідації національно-визвольного руху, знищення української нації та недопущення відновлення Української держави.

Довготривале приховування особливо тяжкого злочину проти українців, поширення російських наративів в Україні та світі, незасудження злочинів комуністичного тоталітарного режиму призвело до чергової російської війни проти України та геноциду українців. Заявивши про “денацифікацію” та знищення Української держави, путін віддав наказ російсько-окупаційній армії знищувати український народ, інфраструктуру, міста та села України, вчиняти військові злочини, злочини проти людяності та геноцид.

Дослідники та науковці закля-

кають до відкриття історичної правди, надання всебічної правової та історичної оцінки злочинам тоталітаризму, засуджують маніпуляції історичною пам'яттю, громадською думкою та звертаються до українського суспільства і міжнародної спільноти – об'єднати зусилля заради перемоги над диктаторським рашистським режимом.

13 жовтня 2022 року Парламентська асамблея Ради Європи за результатами термінових дебатів на тему “Подальша ескаляція агресії російської федерації проти України” ухвалила Резолюцію, якою визнала путінський режим терористичним та запропонувала створити Міжнародний трибунал для переслідування злочину агресії росії проти України.

21 листопада 2022 р. Парламентська асамблея НАТО також визнала рф державою-терористом.

15 грудня 2022 року Європарламент ухвалив Резолюцію до 90-х роковин Голодомору, якою визнав Голодомор геноцидом українського народу.

13 жовтня 2023 року Парламентська асамблея Ради Європи ухвалила історичну резолюцію, якою російського президента путіна визнано диктатором, а його режим – диктаторським.

Сучасні наукові дослідження та проведені судові експертизи встановили, що в 1932–1933 роках комуністичний режим знищив 10,5 млн українців, з них – 4 мільйони дітей. Українське суспільство та міжнародна спільнота повинні пам'ятати і про 3,5 млн українців, знищених під час масового штучного голоду в 1921–1923 роках та 1,5 млн українців – під час масового штучного голоду в 1946–1947 роках.

Учасники Всесвітнього конгресу дослідників Голодомору-геноциду українців ухвалили рішення:

- Звернутися до Президента України та Верховної Ради України щодо прийняття Закону про кримінальну відповідальність за заперечення злочину Голодомору-геноциду українців 1932–1933 років.

- Звернутися до Президента України, Верховної Ради України та Кабінету Міністрів України з вимогою виконати Резолюцію 1481 Парламентської асамблеї Ради Європи “Необхідність міжнародного засудження злочинів тоталітарних комуністичних режимів” від 25 січня 2006 року, у якій закликано надати нову оцінку історії комунізму, чітко відмежуватись від злочинів тоталітарних комуністичних режимів та однозначно їх засудити.

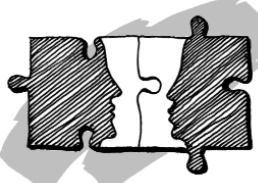
- Звернутися до Президента України, Верховної Ради України та Кабінету Міністрів України з вимогою щодо виконання Резолюції Європарламенту від 15 грудня 2022 р., у якій Європарламент спробує спотворення історичних фактів чи маніпулювання громадською думкою в Європі через фальшиві історичні наративи, які сфабриковані та поширю-

ються для підтримки ідеології та виживання злочинних режимів. Закликано рішуче засудити всі форми тоталітаризму, злочини комуністичного тоталітарного режиму та надати нову історичну і правову оцінку.

- Звернутися до Міністерства закордонних справ з пропозицією розробити спільно з громадською програму, мета якої – повне знищення російських наративів та інформування світової спільноти про злочин геноциду українців, вчинений кремлем, та його наслідки.

Учасники Всесвітнього конгресу закликають українське суспільство та міжнародну спільноту вшанувати пам'ять українців, яких знищив комуністичний тоталітарний режим під час Голодомору-геноциду 1932–1933 років та масових штучних голодів 1921–1923, 1946–1947 роках.

Організаційний комітет Всесвітнього конгресу дослідників Голодомору-геноциду українців
Київ, 7 листопада 2023 року

XXIV конкурс Ящика стартував у Миколаєві

На відкритті в освітньому ліцеї села Косівщина поблизу Сум

27 жовтня, в День української писемності та мови, розпочався XXIV Міжнародний конкурс з української мови імені Петра Ящика, засновниками якого є міністерство освіти і науки України та Ліга українських меценатів. З цієї нагоди Свята рідної мови відбулися по всіх обласних центрах України.

Церемонія відкриття відбулася у Миколаєві і зорганізована була зусиллями Миколаївського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти (директор Василь Шуляр). Звісно, відкриття було дистанційним і в записі, але такі реалії країни, в якій триває повномасштабна російсько-українська війна. Нагадаю, у школах на Миколаївщині – нині все ще заочна форма навчання, оскільки зберігається загроза обстрілів з боку російської армії.

Зі стартом XXIV конкурсу учасників мовного марафону, педагогів та батьків привітав заступник міністра освіти і науки України Андрій Сташків, який зазначив, що попри те, що конкурс проходить в умовах повномасштабного російського вторгнення в Україну, це – чесне і відкрите змагання, у якому беруть участь українські школярі і студенти не лише України, а й української діаспори.

“Конкурс знавців української мови імені Петра Ящика – це прекрасна українська традиція, яка показує усьому світові: ми, українці, ставимося до своєї мови шанобливо, уважно вивчаємо її, поширюємо, дбаємо про її красу й силу, адже мова – це та небачена сила, яка об’єднує усіх нас”, – наголосив у своєму виступі голова журі конкурсу, директор Інституту української мови Національної академії наук України Павло Гриценко. І зазначив: “Лише з таким ставленням до мови – як до найвищого дару долі – ми маємо підходити в щоденному мовокористанні, дбати про те, аби залишки тоталітаризму, русифікації нашого мовомислення і мовокористання відійшли зовсім у минуле.

Мова – це та сила, яка об’єднує нас усіх – від учнів до воїнів і генералів, мова – то осереддя нації, хребет нації, і коли діти вивчають мову, вони долучаються до процесу утвердження українськості, до процесу зміцнення України як держави, а воїни наші, батьки цих дітей, дідуся цих дітей, там, на фронті, сьогодні боронять кожний сантиметр нашої землі. Ось так ми об’єднані і об’єднує воедино мова! Причетність до мови – це велике святодієство, причетність до мови – це можливість увійти у широкі інтелектуальні, емоційні, культурні простори, які виформовані традиціями нашого народу, які виформовані інтелектом

нашого народу упродовж століть. Невипадково ворог, прийшовши на нашу землю, ставить за мету знищити нашу мову, він знає: є мова, є народ – є держава. І доти, доки ми будемо з вами говорити українською мовою, співати українських пісень, мислити категоріями українськості єдиної України, ми непереможні. З українською мовою, вірою в українське начало України і утвердження української України, українськомовного простору, ми з вами непереможні, і обов’язково Перемога буде за нами”.

Світлана Короненко-Слабошпицька, виконавча директорка Ліги українських меценатів, від імені президента Ліги Володимира Загорія також привітала конкурсантів, вчителів, батьків з такою суспільно важливою подією, як відкриття XXIV конкурсу імені Петра Ящика, зазначивши, що меценати, як завжди, готові підтримати цей унікальний національний проект. Нагадала також про меценатів з української діаспори, зокрема, про членкиню Союзу українок Австралії, які є меценатами конкурсу від самого його початку і нині знову готові підтримати фінансово переможців цього унікального турніру.

Уповноважений із захисту державної мови **Тарас Кремень** сказав: “Цей конкурс вкотре довів, що він є одним з найголовніших у системі нашої гуманітарної підготовки, нашої оборони, ключовим у питаннях національної безпеки і оборони, тому що захищати українську мову, розвивати її, утверджувати і популяризувати – значить, зміцнювати наш мовний фронт. Я радо вітаю вас із тим, що ми справді зміцнюємося і переходимо у своєрідний мовний контрнаступ. Я – уродженець Миколаєва, і я гордий, що моє місто-герой витримало російську навалу так само, як Харків, як Одеса, Київ, Буча, Ірпінь, Гостомель. Водночас це і містрадники, які пережили величезні втрати, ракетні обстріли. Велика кількість людей опинилася за межами своїх містечок, сіл і селищ, дехто перебуває за кордоном, але всі ми об’єднані спільною метою єднатися, боро-

тися і перемагати, тому я сподіваюся, що цьогорічний конкурс об’єднає значно більшу кількість учасників, ми будемо мати достойних переможців, і вони будуть не тільки з числа здобувачів загальної середньої освіти, але й фахової передвищої освіти, університетської молоді, а також всіх українців, хто зараз тимчасово перебуває за кордоном... Як уповноважений нещодавно я взяв участь у Міжнародній генеральній асамблеї європейської Федерації національних мовних інституцій. Весь світ аплодує тому, як ми боремося, і кожен іспанець, португалець чи поляк знають точно, що для нас означає українська мова, тому працюймо, вивчаймо українську мову і перемагаймо!”

У святковій програмі взяли також участь переможець Всеукраїнського конкурсу “Учитель року-2022”, фронт-мен рок-гурту “Друже музико”, учитель Одеського ліцею № 9 Максим Трубніков та його учні. Вони виконали пісню “Будь з нами, будь українцем!”.

Привітання з Австралії

Вітаємо організаторів і учасників XXIV конкурсу імені Петра Ящика, дирекцію Ліги українських меценатів, президента вельмишановного пана Володимира Загорія, голову журі конкурсу вельмишановного пана Павла Гриценка, виконавчу директорку вельмишановну пані Світлану Короненко-Слабошпицьку, Міністерство освіти і науки України!

Вельмишановні організатори і учасники XXIV Міжнародного конкурсу з української мови імені Петра Ящика, вчителі, викладачі і батьки!

Від імені Союзу українок Австралії, сердечно вітаємо Вас з цим надзвичайним відкриттям XXIV Міжнародного конкурсу з української мови імені Петра Ящика, саме у Миколаєві, у цей такий складний і небезпечний час війни, постійного бомбардування та ракетних обстрілів. Україна бореться, відважно і хоробро бореться, за Незалежність і цілість своєї держави, за свою унікальну українську мову, культуру та за наш славний український народ! Так, ми, українці, маємо великі, дорогоцінні скарби, є що захищати і за що боротися. Хай наш прадавній москальський ворог завжди знає і пам’ятає, що Україна була, є, і завжди буде, бо “Українськомово Козацькому Роду – Нема Переводу!” Конкурс імені Петра Ящика дуже потрібний і необхідний для збереження і утвердження української мови, особливо зараз! Бо мова це є все – наша пісня, наша дума і наша зброя, душа і скарб народу! Тож настав час, щоби вся Україна гордо і відважно заговорила своєю рідною українською мовою!

Дорогі юні учасники конкурсу! Ви приступаєте до участі в

Виступ учителя Одеського ліцею № 9 Максима Трубнікова та його учнів

цьому мовному змаганні з української мови, у XXIV конкурсі імені Петра Ящика. Ми радіємо і вітаємо вас! Ми бажаємо вам успіху та великих досягнень і злетів у вашому житті, навчанні та в майбутньому! Завжди пам’ятайте, що українська мова – це невід’ємна частина української культури. Українська мова є одна з наймиліозвучніших, найліричніших та найбільш красивих давніх мов світу! Пишайтеся нею, любіть і прославляйте її! Несіть і передавайте її майбутнім українським поколінням. Ми завжди з вами!

У цей день української мови і мовного змагання слід згадати великого українця – патріота і громадського діяча, що від самих початків і до останніх днів життя був рушієм і подвижником Міжнародного конкурсу з української мови імені П. Ящика – Михайла Федотовича Слабошпицького, схилиємо наші голови перед його світлою пам’яттю. Ми віримо, що він сьогодні і завжди поруч з на-

тератури за особливо вагомий вклад у виховання юного покоління, популяризацію Міжнародного конкурсу знавців української мови імені П. Ящика. Серед відзначених – Ольга Гайдар (Охтирська ЗОШ І-ІІІ ступенів імені Б. Д. Антоненка-Давидовича), Тетяна Дунь (Білопільський ліцей № 2 імені С. М. Гордієнка), Вікторія Шебетенко (директор Косівщинського ліцею імені Лесі Українки), Ірина Міхеєва (Верхньосироватський ліцей), Оксана Корнієнко (Краснопільський ліцей № 2).

Про початок XXIV Міжнародного конкурсу імені П. Ящика розповів уповноважений представник Ліги українських меценатів у Сумській області, заслужений журналіст, письменник Олександр Вертіль, який опікується мовним марафоном у рідному краю упродовж більш як півтора десятиліття. За його словами, за ці роки у конкурсі взяли участь тисячі учнів і студентів, стаючи

Учителі української мови, нагороджені почесними грамотами голови Сумської ОДА

ми, в Україні і в Австралії, захоплює і підтримує нас вчити і любити свою рідну мову і рідний край. Слава Україні! Слава українській Мові!

Союз українок Австралії:
Любомира Квасниця-Кей,
голова;

Валентина Домазар, культурно-освітня референтка

Урочисті свята рідної мови з нагоди відкриття XXIV Міжнародного конкурсу з української мови імені Петра Ящика відбулися в багатьох містах і селах України. Ось як відбувалося, зокрема, відкриття конкурсу на Сумщині, яка також під постійною загрозою обстрілів, – в освітньому ліцеї села Косівщина поблизу Сум.

У святково вбраній і прикрашеній залі зібралися учні й освітяни не тільки Косівщини, а й гості з інших шкіл області, представники громадських організацій, шанувальники рідної мови, учасники Міжнародного конкурсу імені П. Ящика.

З вітальними словами до присутніх звернулися заступниця голови Сумської ОДА – начальнича Департаменту освіти і науки Сумської ОДА Вікторія Грובה, які наголосили на величезному значенні рідного слова. Адже мова не тільки і не стільки засіб спілкування, а потужний індикатор національної ідентичності, маркер нашої самотності і неповторності, надійна духовна зброя у сьогоднішній боротьбі проти російських загарбників. І саме Леся Українка писала: “Слово – моя ти єдина зброя, // Ми не повинні загинуть обое...”

Олена Бойко вручила почесні грамоти голови Сумської ОДА вчителям української мови та лі-

переможцями, призерами, а головне – безпосередньо причетними до масштабного духовного дійства, широко знаного не тільки в Україні, а й у Європі та на різних континентах. І сьогодні до конкурсу долучаються вже діти перших учасників, які зберігають у вдячній пам’яті той час.

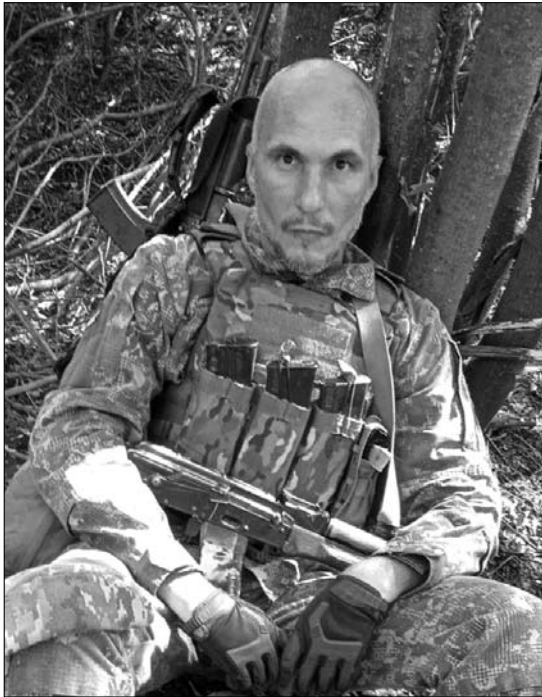
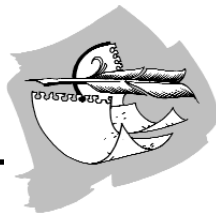
Олександр Вертіль згадав вдячним словом незабутніх Петра Ящика та Михайла Слабошпицького, які започаткували і підтримували конкурс упродовж багатьох років, додаючи йому нових барв і відтінків. І хоч обое пішли за вічну межу, пам’ять про їхню подвижництво залишається в серцях і душах сьогоднішніх українців.

У нинішніх лавах активістів – добре знані президент Ліги українських меценатів Володимир Загорій, директор Інституту української мови НАН України Павло Гриценко, виконавча директорка БФ “Ліга українських меценатів”, ведуча, літописець і співорганізаторка конкурсу, відома поетеса Світлана Короненко – від пані Світлани Олександр передав учасникам свята особисті теплі вітання і найкращі побажання. А ще – десятки, сотні і тисячі добровільних активістів, для яких популяризація конкурсу стала духовною потребою і справою честі.

Для присутніх учасники художньої самодіяльності підготували розмаїту програму з пісень, танців, віршів.

Тож Сумщина активно включилася до чергового мовного марафону, таким чином роблячи свій вагомий духовний внесок у майбутню перемогу над російськими загарбниками, утвердження миру на рідній землі.

Прес-служба
Ліги українських меценатів

Володимир КРИНИЦЬКИЙ

“Іще одне вкрадене літо...”

Володимир Криницький (нар. 1977 р.) перекладає прозу й поезію зі скандинавських і слов'янських мов. Автор наукових, науково-популярних та літературних публікацій у періодиці. Публікувався у виданнях Боснії і Герцеговини, Польщі, Сербії, Словенії, Хорватії. За освітою історик. Не менше, ніж історію, любить вивчати іноземні мови й перекладати українською твори зарубіжних письменників. З перших днів Великої війни – у лавах Національної гвардії України.

Сон про небо

Небо ніяк і ніколи не сниться...
(Небо не спить, йому не зустрінеться
у снах із тобою – барвистих чи сірих,
з субтитрами, звуком чи без).
Коли ж повернеться душа знов до тіла,
прокинуся я і день заясниться,
то погляд найперший спрямую
до неба
в тісному квартирному вікні.
Чому ж воно,
чорне, а чи золотисте,
ніколи
не сниться мені?..

біла гора затуляє нам небо
сірий вапняк заміняє землю
кров червона не дорожка за воду
пляшка води дорожка за гроші
боже великий зглянься над ними
тихо шепочуть каліки дерева
боже мій боже зглянься над нами
глухо повторює хтось позаду мене
бог мовчазний і настільки великий
що з наших окопів його аж не видно
бог нас не бачить за чорним димом
богові байдуже

пам'ятаєш той фільм
про війну у в'єтнамі
де один солдат
поклав два десятки ворогів
і вдало дістався до своїх
я його часто згадую
довгими шаленими днями
у донбаських руїнах
в окопах і
на дорогах польових
як же він називався
та нехай неважливо
тут все не так

прийшла й заходила
писати рівним почерком дощу
на сірих аркушах багатоповерхівок
пахтіти дубовим листям і яблуками
червоніти сором'язливо айстрами
золотіти березами шелестіти під ногами
сипнути останню
жменю каштанів
в заплакані очі калюж
усього кілька тижнів
а вже майже й не згадаєш
який на смак був серпень
який на дотик був той липень
чи був узагалі колись якийсь червень
і думаєш іноді що вона й не відходила
а весь час була тут без початку й кінця
ти її просто не помічав
що вічну осінь
забигавши у клопотах щоденних

Пробачте, дерева

Поки ніхто не бачить, обіймаю дерева.
Гладжу їхню шорстку кору, витираю
пальцями їхні сльози.
Ковтаю свої сльози, поки ніхто не бачить.
Пробачте мені, дерева, шепочу деревам.
Пробачте, дуби, шепочу, пробачте, акації,
а особливо сосни, пробачте, шепочу.
І ти пробач, маленька тополько,
ти ні в чому не винна,
ти просто росла в нас на дорозі.
Заводжу бензопилку.
Пробачте нам усім, дерева, шепочу.
Нам треба будувати бліндажі.
Так, ніби наші життя цінніші за ваші...
Шкода, що я не можу стати вашим
бліндажем.
Прокидаюся серед ночі в бліндажі.
Сосни плачуть.

Миколай, 13 жовтня

Мені всього одинадцять років.
Було.
Я вже загинув на війні.
Я просто спав у своєму ліжку,
коли в наш будинок поцілила російська
ракета.
Так я опинився під бетонними завалами.
Було темно, важко дихати,
дуже боліли поламані руки, ноги, ребра.
Потім стало іще темніше, і я відімкнувся.
Коли я почув голоси й стукіт,
не думав, що це ангели, або святий Петро,
або ельфи.
Це все казки для маленьких.

То взагалі були рятувальники.
Вони дістали мене з-під завалів.
Я не розумів, що вони кажуть,
не міг поворухнутися, нічого не бачив.
І навіть ці слова замість мене написав
хтось інший.

Бо я уже не можу. Я помер у лікарні
від ран.
А мені всього одинадцять років.
Було.

Гуркоче трактор – мені здається, що танк
чи навіть кілька.
Десь хряснули двері, а чується вибух міни.
Війнуло звідкись димом –
накрило спогадами про друзів, що полягли
під артобстрілом.
Підлітки кидають петарди –
я здригаюся, як від автоматних пострілів.
“Континентальний клімат” –
не термін з підручника географії
для 6 класу,

а спекотні дні й холодні ночі на полях
Донбасу.
Свята з салютами –
окрема тема для розмови

з психотерапевтом,
а ліків од такого святкування не купиш
за жодним рецептом.

Для більшості запах глици –
це настрій Різдва й Нового року..

А мені – це прошита кулями “таблетка”,
чись тихе “нехай святиться”,
залпи “градів” і свист уламків у Мошуні.
І так хвилиною до хвилини
година за годиною
день при дні..

Питаю пошепки у всесвіту: “Це колись
закінчиться?”
Мій двійник у камуфляжі рішуче відрубав:
“Ні”.

О сьомій нуль дві з літака десь
над мизиром
вилетіла російська ракета.
Російська ракета
впала біля гостомельського аеродрому
й влучила прямо в моє життя.

Я в цей час був у ванній
і не встояв на ногах –
упав, ударився лобом об стіну
(потім ще два тижні ходив із синцем).
Моє життя шемить, болить, пече,
розірване уламками російської ракети,
яка вилетіла з літака
десь над мизиром о сьомій нуль дві.

Поряд тріпотить, пульсує, б'ється життя
моєї коханої.
Я збираю своє життя до купи
й вискакую надвір покликати на допомогу.
А там – Гостомель, Маріуполь, Харків,
Буча.

А там тріпочуть, пульсують і б'ються
сотні тисяч інших поранених життів.

Моє життя болить.
Наші життя болять.
Але вони наші.
І досі життя.

Романтика

Як синичка у теплий квітневий день,
кулі цінкають біля вуха.
Кубиками льоду в келиху дзенькають
уламки.
Стодвадцятка чуттєво стогне й лягає
за спину.
Чарівним феєрверком падає з неба
російський фосфор
і запалює свічки будинків
на столі з романтичною вечерею.
“Запам'ятайте, солдати: зброя –
мов жінка,
її треба тримати лагідно, але міцно”.

Тебе може вбити
тюльпан, гвоздика, гіацинт, волошка...
Війна дуже романтична.

.Р

Я мрія, яка не літає.
Я лебідь, який не літує.
Я щастя, якого замало.
Я совість, якої занадто.
Я свято, яке не на нашій.
Я море, яке не безмежне.
Я гори, які не до неба.
Я небо, яке не до краю.
Я той, кому боляче жити.
Я тут, бо не можна мовчати.
Я з ними, бо як же інакше.
Я проти, бо ті хто не з нами.
Я мрія, яка не літає.
Я лебідь, який не літує.

ДРУГА РОТА

Голос за кадром

Я знаю багато їхніх секретів.
Слухаю терпляче скарги й новини з дому.
Часом розповідають те,
що й першому-ліпшому,
іноді таке, чого не скажуть більше нікому.
Я їм капелан і суха жилетка,
мулла й психотерапевт чотири-в-одному.
Не знаю, чому так повелося, але є як є.
Спершу приходять ніби по якусь таблетку,
далі слово за слово, запитання-відповідь,
я про своє, він про своє...
І впливає нагору все болюче,
що кусало й душу ятрило.
А, може, й не все,
тільки те, що дуже боліло.
А що не дуже – заховали глибше,
взяли якісь ліки й пішли.
До наступного разу.
Коли прорве щось інше.
Бо десь довели.
І знову я психотерапевт і мулла,
сухий капелан і мокра жилетка.
Мені за всіх вас болить, я всіх вас чую.
Іншалла, комусь допоможе моя таблетка.
Господи Боже, благослови
тих, кого принесуть на ношах.
А я, якщо зможу, врятую.

Смутку

Спасибі тобі, мій смутку,
Спасибі за те, що ти є.
За те, що завжди зі мною,
Удень не даєш спокою,
Заснути вночі не даєш.
Облич не даєш забути,
Жартів, кпинів, розмов.
Про друзів живих і загиблих,
Про хлопців безвісти зниклих
Нагадуєш знов і знов.
Спасибі тобі, мій смутку,
Що тлієш десь у мені,
Нишком ридаш глухо,
Шепочеш тихо на вухо
Дати і позивні.
Находиш собі знаєцька:
“А що, друже мій, забув?”
Та де там забув... Ти ж знаєш –
Такого не забувають,
Хоч би й цілий вік минув.
Спасибі тобі, мій смутку...

Якби

Якби мені не боліло,
Якби не кровили рани,
Я міг би бути нормальним,
Ходив би по ресторанах,
Радів би життю разом з вами.
Не рвав би душу і серце,
Не бив би лобом у стіну.
Я міг би бути нормальним.
Якби воно не боліло,
Якби не глибокі рани.
А рани шемлять і ниють,
І щось усередині душить.
А я б'ю лобом у стіну.
І рву собі серце й душу.
Старався бути нормальним,
Старався життю радіти.
От тільки якби не рани...
Якби ж воно не боліло...

Темний

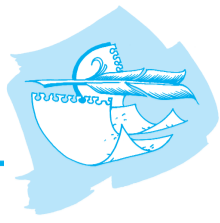
Іще одне вкрадене літо.
Іще одна втрачена осінь.
Просякнута потом сорочка.
Кров'ю черлена шапка.
День через день чорнороті.
Ворог чи друг – чорнорукі.
І ми, і вони – чорнодуші,
Дивимось у провалля.
Його порожні очниці
Нам пісню співають останню.
Ми більше не сума доданків.
Ми радше відсутні пожилці.
Ми менше за спущені шини,
Частіше іржемо, як дурні.
Виносимо нас з поля бою,
Щоб поле засіяли нами.
Щоб нами згасити пожежу,
Щоб ними прорив загатити,
Підперти собою де рветься,
Зв'язати життям де попало.
Ти думав раніше, що будеш
Дитиною матінки Смерти?

Твір на тему “Як я провів літо”

У червні я бігав, пригинався, падав,
прикривав шию руками, копав, стріляв,
заряджав магазини, копав, стріляв.
У липні я переїхав до іншого села,
бігав, пригинався, падав,
прикривав шию руками, копав, стріляв,
заряджав магазини, копав, стріляв.
У серпні я не переїжджав до іншого села,
просто переніс свої речі до іншої посадки,
бігав, пригинався, падав,
прикривав шию руками, копав, стріляв,
заряджав магазини, копав, стріляв.
Літо було спекотне й дощове,
не можу сказати, що було нудно,
радіше одноманітно.
Але я мав зовсім інші плани.
І це літо в нас украли.

Молитва

тихо моляться за нас дерева
складають руки гілок перебиті
схилиються перед хрестами стовпів
побожно
шепочуть молитви свої безголосо

Любов ГОЛОТА

"Моя "Вернигора" завершилася – а війна триває; вона не обмежилася Україною й розпалюється в світі з новою силою. І жодна лірика не годна її зупинити..."

Цей запис Наталки Фурси вплив у фейсбучному щоденнику 25 жовтня цього року, хоча міг з'явитися значно раніше, адже поетеса вже встигла зробити кілька презентацій у Миргороді, Полтаві, Києві, Львові, Кракові, і всюди її слухали з увагою і розумінням, бо ці вірші звучать як одкровення Душі і Слова, в урочий час і саме тої миті, коли на кін поставлено Життя людини, нації, держави.

На війні Наталка Фурса перебуває з 2014 року – як творча особистість, відчувачи кожну подію і кожну втрату в контексті власної біографії та подій, що потрясли світ. Власне, сьогодні так почуваються українці, – рідна земля стала вулканом, після виверження якого вже нічого не буде колишнім і звичним. Каміння, попел, вогонь і магма зруйнованої обітваної – це смерті і кров, діти й воїни, зруйновані міста й окремі домівки, самовіддана любов воїнів і нища зрада безбачатків перетворюють наші душі на суцільний біль. Однак не втомлюємося одне у другого питати: що є життя? Що є людина? Що є Бог? І, нарешті, – хто є я, Господи?!

Саме в такі історично пограничні часи українські рапсоди створювали свої думи і пісні, а поетам відкривалися голоси, здатні на суголосність часові, життю, людям і самому Богові. Війна пробуджує в українців потяг до пісні і слова. Не обійшло нас це і нині. З'явилися сотні, якщо не тисячі авторів, які висловлюють свій біль і гнів, хто як може. Від "байрактарівських" пісень, коломийок і римовок, іноді приправлених соленим сльвом, від патетики і велимов'я, яке іноді межує з новітньою кон'юнктурою (на жаль!) – до голосін і сирітських пісень, до славінів полеглим героєм, у яких переплітаються історичні визвольні події та сучасні бої не на життя, а на смерть. Чи є вони поезією? На це відповідь час, а поки визнаємо, що це – кар-

Жінка і Гора

Наталка Фурса. Вернигора. Львів: Видавництво Старого Лева, 2023

діограма нашої битви. Високе і низьке, справжнє і вимисел, тимчасове і вічне – про все скажуть час і люди. Однак розуміємо, що це той гумус, на якому родить Слово. Справжнє, глибоко узагальнююче і індивідуальне. Те, що з глибини серця.

Уже сьогодні серед зливи мережових публікацій ми можемо безпомилково виокремити ті рядки, які і справді заявляють не лише самотність та окремішність авторів, але й високу літературну вартість написаного. Якщо ж вірші одягаються в книжкові одяги і ми маємо змогу перечитати їх раз і вдруге, і знову повертатися до них, то беремо на себе сміливість говорити про це видання як подію в літературі, а не лише в біографії автора. Література, попри всі її бідання сьогодні, залишається маркером суспільства на його здатність сприймати цивілізаційні виклики.

Скажу одразу: книжка Наталки Фурси "Вернигора" виокремлюється в списку номінантів на здобуття Національної Шевченківської премії. Це чи не перше поетичне видання про війну – як поєднок творчої особистості зі злом вселенським, де кожен вірш дуже точно передає амплітуду можливостей митця. Іноді здається, що у Наталки Фурси вони необмежені: від любові до співчуття – до зневаги і безстрашної готовності віддати себе в жертвовному бою. Її вірші можна цитувати безкінечно, підтверджуючи, що кожне почуття: жах, біль, лют, страх, ненависть поруч із любов'ю, ніжністю і красою, які завжди дають переможну надію.

Хотіла б привернути особливу увагу читача до того, що Наталка Фурса бездоганно володіє всім спектром поетичної палітри, її вірші – це твори міцної професійної культури, вона не дозволяє собі ні декларативного пафосу, ні розхитаності роз-

міру чи неточності рим. У цих поезіях багато змістів, різноманітність образів, які настільки ґрунтовно вписані в контекст обставин, подій, ландшафтних змін, душевних настроїв і людської натури, що, попри несамоовитість війни, у них прочитується те вічне, що робить людину людиною, а часи – епохою.

Поетична книжка "Вернигора" має строгий внутрішній сюжет, чіткий, енергійний темпоритм, десятки одухотворених персоналіїв, які кожен читач віднаходить у собі.

Чому "Вернигора"? Тому що це завершальний і головний образ дев'ятої книжки поезій Наталки Фурси. Це і вулкан війни, який треба здолати і обернути на Гору Добра, це наша найвища гора Говерла, це і ті міфічні Вернигора, Крутивола, Вирвидуб, які завжди здійснюють над Україною Сонце, хрест вічальний і переможний стяг. Це, власне, творча гора, яку зводить і долає поетеса Наталка Фурса. Це та гора, яка є уособленням жінки в самому Бутті: народити, виростити, захистити, відроджувати із зернятка поле, із сльози – ріку, із серця – життя.

Книжка Наталки Фурси "Вернигора" – це особлива книжка в сучасній літературі про Жінку і Війну. І, думаю, це не варто розшифровувати до титла і коми, адже зрозуміло, що Перемога дуже залежна від української жінки, від її внутрішньої сили, від здатності стати пліч-о-пліч з бійцями, врятувати поранених, оплакати мертвих, зберегти чи відновити дім, опікуватися дітками і батьками. Усе це прочитуємо між

строгих і досконалих рядків поетеси, чий життя і творчість, крім всього тут сказаного, ще й виражають почуття, настрої і рішучість до перемоги української глибини.

Наталка Фурса мешкає в полтавському селі багато років і вміє вирощувати плоди і квіти, а найбільше їй дано родюче Слово – чесне, досконале, красиве, з тих, що тримають на силі рід і Україну, дають надію на перемогу.

Наталка Фурса

Я на вівтар любові однесла всі слова – великі і маленькі, і вечорові шепоти й ніжні скрики, молитви – палкі і покірні, з душі обдерті, як м'ясо з кістки, бунтливів, та завжди вірні, і солодкі, як скрип коліски... І лишилось єдине слово, що не годне на ролю жертви – хоч з ненавистю, хоч з любов'ю, – ну хіба що на герць зі смертю. Та немає цін такої... І немає такого болю... Чи живою, чи неживою. Боже, я вибираю ВОЛЮ.

24 лютого 2022 року

Наталія ДЗЮБЕНКО-МЕЙС

З великою радістю я сприйняла висунення поезій Сергія Чиркова на здобуття Національної Шевченківської премії. Це обнадійливий знак, що в літературі починають цінувати самотність, оригінальність, своєрідність стилю і концептуальність письма.

У рамках творчої парадигми Сергія Чиркова ми впевнено можемо говорити про творення нового світу, який прийнято називати внутрішнім, тим не менше, він активно взаємодіє із зовнішнім, безповоротно міняючи його. І тут йдеться не лише про літературу, яка з появою кожного оригінального стилю активно трансформується. Йдеться про набагато більший простір зчеплення із жахливою реальністю, спотвореною війною дійсністю, яку людська свідомість не в змозі сприйняти, а інформаційний простір – переварити.

Лінійні пояснення, аналізи, проєкції телевізійних аналітиків, гомін соцмереж тут безсилі, оскільки не враховують емоційного перевантаження кожного окремого суб'єкта, що часто призводить до повної дезорієнтації у просторі й часі. І тут уже починається територія культури, особливо літератури, і поезії, яка спирається насамперед на ірраціональні принципи світобачення і звернена здебільш до емоційної людської складової.

Хоча те, що прийнято називати ліричним героєм, у поезії Сергія Чиркова, принаймні у його збірці "Я – той, хто скам'янів", майже не проглядається. "Я" як художній прийом чи означення органічної авторської присутності в текстах звучить переважно на початку збірки:

"не зміг я – той, хто скам'янів. / куди я з Києва? на кого? / не можна все лишати на Бога / перед лицем останніх днів. / хай з мене витешуть цеглину, / яка на голову впаде, / хай – кулю, що за рогом жде. / вони прийшли – і підуть в глину / німу і мертво. назавжди. / хай буде так. а я – цеглина. / кров змиють і вмурують в стіну. / там роз-

"Син іде. Іде війна..."

беруться що й куди. 10.03.2022".

Згодом авторське "я" майже зникає, стирається, набирає ролі безстороннього спостерігача, зливається з автором, і через підтекст, контекст, алюзію, метафору творить образ того, хто скам'янів від жаху, побачивши "те, що сталося з українськими Бучею, Гостомелем, Ірпнем та Маріуполем". І "що страшніше за біблійні сірчані дощі і вогонь. І це була не божа кара, а сатанинська наруга над безневинними. Це були нечувані катування заради насолоди, звірячі вбивства заради людської крові. Орди москочитів залишили по собі на наших землях великі тисячі скалічених тіл. І ще більше – скам'янілих людських душ. Довічних соляних стовтів" (з анотації до збірки Сергія Чиркова).

У 1922 році в статті про англійську поезію Роберт Грейс стверджував, що поет і його поезія – це сплав несумісних сил, які виконують певні психотерапевтичні завдання.

Я в принципі проти того, аби відводити поезії якусь, навіть найшляхетнішу, та все ж утилітарну роль. Однак після прочитання цих болісних, рваних текстів не можу не погодитися, що автор все-таки працює з протилежними, навіть ворожими

енергіями, де філігранна, унікальна художня метафорика органічно поєднується з прозаїчними побутовими дрібничками, які, мов скалки битого скла, розсіпані по текстах і підсвічують трагедійні розриви і розломи життєвої матері:

"Чим міряти – кров'ю? Сльозою? / Чи попелом спалених хат? / Хто мститиме – ненависть, зброя? / Наосліп а чи не впад? / Орда неповторна і дика, / не знає меж і мети. / До стінки поставити Хімкі, / заклеївши скотчем роти? / Звенигород древній спалити / й перегвалтувати дітей? / Бомбити, бомбити, бомбити, / що не по феншую росте? / За око – візьмемо два ока, / за руку відрвемо дві. / Гарзд. / Але знати б допоки / купатись у вражій крові... 21-22.04.2022".

Про Сергія Чиркова-поета варто говорити багато і вдумливо. Це унікальне явище в нашій літературі. У нього майже немає прохідних текстів. Це справжні шедеври, на перший погляд, начебто прості й прозорі, але їхній зміст потребує заглиблення і серйозного розкодування. Бо це поезія не на злобу дня, як може комусь видатися. У тому то й сила справжньої поезії, що вона працює з іншими вищими енергіями, аніж просте побутописання, з енергіями добра і зла, світла і темряви, з категоріями вічності:

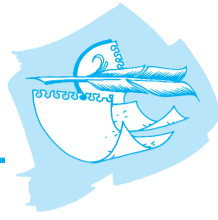
"ніхто не вижив. дві розумні книги / шасливо обгоріли корінцем – / вогонь дочорна опалив лице, / коли з полиці на полицю плигав, / без імені тепер, без позолот – / лишилась суть, нічого, окрім суті / (а

наша плоть до суті не прикута / і без душі – найбільша із пустот), / у першій книзі – про добро і звіра, / про звіра у наступній і добро, / зло гине з тілом? відліта у вирії? / не знають люди й ставлять на зеро. 03.05.2022".

Його "Я – той, хто скам'янів" увірвався в нашу свідомість тонкими переливами, зітканими зі сновидінь і грубої реальності, неймовірними для української поезії регістрами, які увібрали в себе народну міфологію, пісенну традицію, модерністські та постмодерністські пошуки. Його поетичні мініатюри чимось схожі на животворні містерії, де автор словом творить певний містичний обряд звільнення людської душі від скверни озлоблення і внутрішнього дикунства:

"Не зовіть, не піді по воді. / Аки посуху – це не для мене. / Вдарив "Град". Почалася гангрена. / Відтягли. Не піді по воді. / Не ділитиму хліб я і рибу. / І ні краплі води – на вино, / мертвих губ не зволожити воно, / од живих не відверне загибель. / А от в пекло – хоч зараз. Піді. / Воскрешати й виводити вбитих, / щоб дожити могли і дожити / і над яслами звести звізду. 06.08.2018".

Хочу зауважити, що автор навіть не ставить за мету когось у чомусь переконати, це глибоко особисті, навіть інтимні переживання, якими він ділиться з читачем. Надто великі потрясіння пережито, надто грандіозні душевні катаклізми позали, аби нав'язувати їх іншим. Ця обережність і делікатність у творенні текстів вражає чи не найбільше. Автор веде діалог насамперед із собою. А біблійні мотиви виникають як концентрований вияв вищої напруги, адже рядок за рядком перед нами розгортається трагедія біблійних масштабів. Трагедія України і безмежна напруга боротьби. "Син іде. Іде війна" – так закінчує Сергій Чирков свою збірку. З надією, що "тат' загине від меча", і з-за обр'ю повернуться омріяні журавлики до своїх гнізд, а з людських душ назавжди вийдуть війна і втрома.

Ігор ПАВЛЮК,

лауреат премії імені Василя Симоненка,
доктор наук із соціальних комунікацій

Хоч би скільки я читав книгу поета,
мушу знати, звідки він родом, бо таки мудро сказав всесвітньовідомий німець Й. В. Гете: щоб пізнати поета, потрібно побувати на його батьківщині...

Тому, знаючи Василя Клічака як столічну особистість, поцікавився його корінням, бо такі харизматичні люди завжди корінні, і навіть крила їхні – продовження їхнього глибокого кореня.

Інтуїтивно вгадав: Василь – горянин із Коломиїщини.

Там ціле гніздо геніїв!.

Навіть недавно у тих місцях мені вручили Премію імені ще одного відомого поета, народженого тут, – Дмитра Креміня. Жартував, що в тих краях, як і на моїй рідній Волині, багато Павлюків, а після мого приїзду буде ще більше... Що гори – то перевернуті волинські озерні долини – і навпаки.

Тому парадоксально люди гір мені духовно-душевно близькі і зрозумілі від першого потиску руки.

Василя Клічака знаю давно, а моя душа знає його душу ще давніше. Вони давно випили на брудершафт, доки ми приглядалися один до одного. Зовні стриманий, розумний, толковий, як у нас кажуть, пан Василь, із яким не раз перетиналися наші гуманітарні шляхи, виявився ще й шляхетним, свідчення чого його латентні вчинки, а не лише барокові метафори, що серед творчого люду особливо цінний егрегор.

Поети, вихідці із колоритних, екзотичних місцин, люблять прив’язувати назви своїх книг до топонімічних атрибутів: “Космацький узір”, “Поліська сага” тощо.

А Василь Клічак пішов далі, глибше, ширше – в асоціацію з античністю, але не за енеїдно-травестійним стилем Івана Котляревського, а радше за Стефаніківським камінно-хрестовим, підтверджуючи давно підмічений мною психоделічний парадокс: веселі у житті письменники, як правило, драматичні, а то й трагічні у своїх текстах – і навпаки...

Так із тонкогуморним, позитивним Василем, який у творчості серйозний, глибокий, бо хіба перекотипольний чи пінопластовий поет задасть тон своїй книжці іменем сина бога Зевса та людської жінки Алкмени – Геракла, який всесвітньовідомий своїми подвигами, серед яких – звільнення Прометея. А в “Сорочці Геракла” – глибочезний міф-символ-код, який розшифрує у знаковій книзі Василя Клічака кожен вдумливо-чутливий землянин, зокрема зоряна українська душа: Геракл випадково одягнув сорочку, випрану в отруєній його ж стрілою кентаврової крові, від чого та пурпурова сорочка почала нестерпно пекти його тіло, а зняти її він не міг, тому вирішив самоспалитися у вогнищі, що не дали йому зробити боги Олімпу, забравши його до себе...

Артезіанська міфологетика поета апріорі нагадує архетипні паралелі між Украї-

Народжений у вишній хрестиком сорочці

Клічак В. Сорочка Геракла: вірші, поеми-цикли, переклади / В. Клічак; передм. І. Стеф’юк, В. Базилевського. – Київ: Український письменник, 2021. – 408 с.

ною та росією в “Оргії” Лесі Українки, де мовиться про Грецію і Рим.

Як правило, українські поети люблять використовувати античний образ легендарного Антея (сина бога моря Посейдона і богині землі Геї, який був непереможним доти, доки торкався матері-Землі, від якої брав силу).

А тут – Геракл з його пекучокривою сорочкою – як символом долі справжнього українського поета.

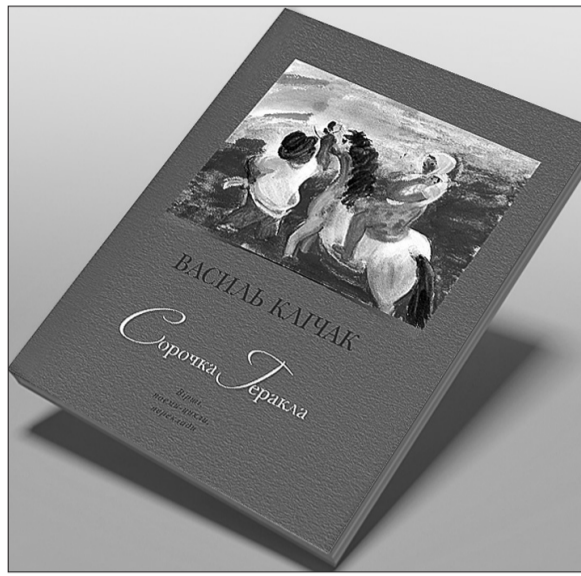
Мощно.

Назви розділів книги також знаково-оригінальні для вітчизняного поетичного дискурсу: “Тут, за рікою”, “Душа не знала ампутацій”, “Живемо в глобальному селі”, поема-цикл “Стефанік”, поема-цикл “Космос Марка Черемшину”... Тут же переклади: із польської (Чеслав Мілош, Казімеж Вежинський, Ян Лехонь, Владислав Броневський), із російської (Іван Бунін, Борис Пастернак, Роберт Рождественський, Булат Окуджава)...

Назви віршів книги свідчать про калейдоскопну розмаїтість (оркестровість) тонів, запахів, кольорів, тем, змістів Клічакових віршів, топонімічні маркери (Мар’янка, Рудники, Джурів, Париж, Снятин, Лювайськ, Соснівка, Конопельки, Варшава...) при одержимому дотриманні класичної форми, зокрема улюбленої автором балади: тут і “Балада про мисливця”, “Балада про весілля”, “Балада про вчителя”, “Стежні перехресні”, “Кузня”, “У тіні лісу. Триптих”, “Кров”, “Міст”, “Переселенці”, “У схові”, “Почерез мене убрид”... і “Сповідь” – бо в органічного поета вся його творчість сповідь – перед собою, перед предками, перед нащадками, перед Всевишнім у його розумній-відчутті, кардіограма болючих трансформацій його внутрішньої та зовнішньої боротьби, як-от вірші “На Петра”, “Перша Літургія” – явна формула християнського світогляду поета, який бачить його духовне коріння, неофітськи-джерельний першопочаток:

Була тоді у всіх
тверда надія.
Живою – віра.
Добродійність – щедра.
І невідомий ширість
в кожній дії.
Покора – справжня.
І віра у безсмертя.

У книзі багато присвят (Пам’яті матері, Мирославі Приході, Пам’яті Павла Муравського, Дружині, Павлові Мовчану, Моїй учительці О. В. Слобідник, Пам’яті

Василя Куфлюка, Романові Петрукові (братові і скульптору), Марті Онуфрейчук, друзям-однокурсникам із Джурова, Пам’яті Володимира Забаштанського...), що свідчить про товарищаність, людянолюбність автора, ангажованість його у курінь, як сказали би запорізькі козаки.

Як і кожний невідомий у культурно-інформаційному просторі нації поет, Василь Клічак пише про кохання, батьківщину, Всесвіт, “братів наших менших” – тварин, яких Василь сердечно любить, бо навіть на фотографії на обкладинці книги, що зі смаком ілюстрована троюрідним братом автора Романом Петруком, Василь із улюбленим його собакою... Для мене це також вагомий штрих до діагностування людини і поета поета-людини Василя Йосиповича Клічака.

Душевно утеплює, одомашнює книгу і близьке Василеві товариство її редактора – відомого поета Василя Герасим’юка, передмова знаменитого літературознавця і поета Володимира Базилевського зі словами “Клічак реанімує втрачений час із ретельністю і зацікавленням реставратора старих картин”, знаної літераторки з науковим ступенем Іванни Стеф’юк, яка, зокрема, зазначає: “Покутяни та й горяни, прочитавши цю книгу, засвітається серцем: бо тут рідні Рудники та Джурів, і куток Заріка, і гомінлива річка Рибниця. Читачі з інших країв пригадають ріки свого дитинства, пригадають ті трави, запахи та звуки, які здатні скинути “вікові налаштування” і зробити всіх знову двадцятилітніми, коли увесь світ – складний, але дуже цікавий, а людську вдачу ще сприймаєш довірливо”.

Вибір Василем віршів вищеназваних поетів для перекладів також із проекцією

до історіософії, етнокультури, античності, витоків християнства: “Біла могила Вергілія”, “Джордано Бруно”, “Втеча в Єгипет” (з Івана Буніна), “Гетсиманський сад”, “Магдалина” (з Бориса Пастернака), “Пісня про кінець світу” Чеслава Мілоша, “Герострат” Яна Лехоня...

Кращі вірші, рядки, образи Василя Клічака – ритмізована натурфілософія тіла-душі-духа – як особистісної пульсуючої мікромоделі Універсуму, як, приміром, соціально-загальнолюдське:

А людство знов чманіє від бід.
Само себе не в змозі зрозуміти.
У пам’яті відшукуючи сліди
із початків життявої орбіти.

Цілий рвано-ранний – про сучасну війну – “Стала виразніша мова, чіткіші ознаки” із рядками:

Стала виразніша мова, чіткіші ознаки.
Знято із ворога маску, немов з вовкулаки.
Справжнім означенням названо
старшого брата.

Боєм і горем означена дружба проклята.

Свята всім хочеться.
– Де воно? – Мазур питає.
У Краматорську. Слов’янську.
Донбаському краї.
“Свято” жакхливе. Не свято –
Воєнна стихія.

Б’ють, убивають. І трупами
нашими сіють.

Або ж наскрізьномотивне – про сорочку Геракла, що, як ріка ще одного відомого древнього грека – Геракліта, плине і змінюється:

Отака вона, кров кентавра,
отака та сорочка Геракла,
приросла йому геть до шкіри.
В ній серцежа покинув світ.
А задушила та сороччина
все полює на грішні душі
й забира без розбору їх.
А тому є одне сподівання.
Сподівання лише на Бога,
на цілющу і добру силу,
що врятує нас від провалля.
А сорочку оту здохне,
наче стружку порухом майстра,
у якого нема зайвих рухів...

А Василева книга доводить нам, що все-таки можна двічі увійти в одну й ту саму річку, – якщо ти, як Антей, припадаєш серцем до рідної землі, не забуваєш предків, віриш у сучасників і надієшся на нащадків.

Народжений у вишній хрестиком українській сорочці Василь Клічак між Гераклом, Гераклітом та Антеєм запросив нас у подорож до міфологічних основ європейської культури через свої вірші і переклади.

Читайте, але не вдягайте “Сорочку Геракла”...

Вікторія САЄНКО,

студентка Київського університету
імені Бориса Грінченка

У кінопросторі Українського дому відбулась прем’єра документального фільму Сергія Буковського “Іван і Марта”. Чи все-таки “Марта та Іван”, як жартома пропонував сам Дзюба під час знімання?

Постать Івана Дзюби змальована вусами його найближчої людини – дружини Марти. Чоловік одразу запримітив Марту, а вона з іронією згадує: “А чому ви вважаєте, що знайомство з Іваном – це приємна тема?”

У стрічці переплітаються кадри, зафільмовані в різних місцях з 2018 року. Найбільш затишними є моменти, де пані Марта разом із Сергієм Буковським знімає фото з архівів, пригадуючи найпам’ятніші події спільного подружнього життя. Розповідає, що хотіла жити у Львові, проте разом із чоловіком погодилась переїхати в Київ, хоч і почувалася, “як на висилці”.

Згадується у картині й прем’єра фільму Параджанова у кінотеатрі “Україна”. “Хрущовська відлига” підстрохнула до дій

Добро завжди перемагає

українську інтелігенцію, яка почала впереніше висловлювати свій протест.

Марта Володимирівна розповідає, що тоді Іван Дзюба не вагався. У нього не було страху та подвійних стандартів. Та й Параджанов задав настільки емоційний тон своїм виступом, що весь зал був немов наелектризований.

Сцени з фільму Параджанова “Тіні забутих предків” та розповіді Марти поєднують святокове “маланкування”, яке йде повз той самий кінотеатр “Україна”. Нагадування про циклічність історії та важливість засвоєння уроків людством задля власного розвитку.

Праця Івана Дзюби “Інтернаціоналізм чи русифікація” поширювалась у самвидав і фактично стала прозоринням для багатьох. Твір спантелечив і владу, тому був визнаний антирадянським. Під час третього обшуку квартири, які, на диво, проводилися надзвичайно коректно, Івана Дзюбу заарештували.

Через півтора року у слідчому ізоляторі КДБ він напише покаєнного листа та ви-

знає “глибоко помилкове розуміння ряду національних проблем”. Дружина його не відмовляла, оскільки була впевнена, що чоловік з туберкульозом не переживе табір.

Іван Дзюба вірив, що добра у світі більше і воно завжди перемагає, інакше не існувало б життя. Він не готував себе до революційної боротьби та став головним шістдесятником не зі своєї волі. Марта Володимирівна вела власну боротьбу: за спокійне та тихе сімейне життя.

Івана Михайловича не стало в символічну дату – 22 лютого 2022 року. Представники “шістдесятників” відходять у вічність, майже не залишаючи за собою пам’яті в архівах. Тому Марта Володимирівна проводить значну роботу над листами. За два роки (1962–1963) свого перебування на лікуванні в санаторії Іван Дзюба надіслав 163 листи своїй дружині. У них він говорить про свої плани, літературу та себе в ній. Наразі бібліотека Вернадського організовує фонд, куди сім’я передасть

більшу частину бібліотеку.

Нині ім’я Івана Дзюби уособлює цілий рух шістдесятників – справедливих, щирих та готових до бою. Через сорок років українці знову змушені звільнитися не тільки від фізичного, а й від духовного рабства імперії. А це можливо завдяки погляду в минуле та пізнанню досвіду славетних співгромадян. Історія Івана та Марти – як приклад мудрості, підтримки та взаєморозуміння наперекір буремним подіям. І свідчення, що навіть випадкові зустрічі – непередбачувані.

Стефанія Шабатура: національна гордість України

Марія СЕНЬКІВ,
м. Львів

До 85-ліття з дня народження

Саме шістдесятники як потужна інтелектуальна еліта висококультурних та багатогранно освічених *особистостей*, яких по праву вважаємо високоморальними авторитетами та сумлінням нації, виражали національний рух Опору. Протиставляючи радянській тоталітарній репресивній системі, шістдесятники не мовчали, вони захищали й відроджували духовні та національно-культурні цінності, що сприяло піднесенню свідомості українців, пробудженню їхньої національної гідності та ідентичності, а рівно ж поверненню історичної пам'яті. Це був моральний спротив горстки *небайдужих*, які своєю подиву гідною мужністю й незламною поставою подавали промовистий приклад для багатьох українців, позбавляючи їх страху, який не давав, за висловом геніального Василя Стуса, “прямостояння”.

Стефанія Шабатура (1938–2014) – видатна мисткиня, яскрава представниця когорти шістдесятників, дисидентка, багатолітній політв'язень радянських концтаборів, правозахисниця, членкиня УГГ, громадська діячка, депутат Львівської міської ради першого демократичного скликання (1990–1994 рр.), голова Марійського товариства “Милосердя”. Її подвижницьке життя немов віддзеркалює страдницький шлях України.

Мальовниче село Іване-Золоте на Тернопільлі – мала батьківщина художниці. Її батько – Михайло Шабатура (1913–1943) – нащадок давнього козацького роду (загинув на фронті 1943-го під Харковом), а мати-галчанка – Ганна – з відомого роду Семаників – будівничих храмів та майстрів по каменю. Свого часу вона брала активну участь у “Провітті”, згодом підтримувала повстанський національно-визвольний рух. Ганна Шабатура (1914–2004) – знана художниця та майстриня, прекрасна вишивала, до того ж відтворювала давні зразки вишивок, створювала силянки, гердани, писанки, окрім того чудово співала, її пам'ять закарбувала цілий пласт народно-обрядових пісень. (Представники веселитного відомого Українського народного хору ім. Г. Верьовки з її голосу записали унікальні зразки фольклору: колядки, шедрівки, гаївки тощо. Любов до народної пісні перейняла від матері Стефанія Шабатура, яка знала чимало народних пісень). За свою самотню творчість Ганна Шабатура була нагороджена премією К. Білокур, а у 2004 р. вийшов Альбом її творів у серії “Українське наївне малярство” (Київ: “Родовід”), упорядницею якого була Стефанія Шабатура.

У роки дитинства С. Шабатура стала свідком совєтського терору та жалихливих у своїй нелюдськості масових репресій українців у Галичині з боку репресивних органів НКВС, героїчної національно-визвольної боротьби УПА, рівно ж і післявоєнних репресій та вивозів галичан у Сибір, колективізації селян, зрештою й голоду 1946–1947 років... Невдовзі довідалася й про Заліщицьку трагедію 1941 року, організовану енкавдистами... Саме від матері, яка мала вагомий вплив на формування світогляду доньки, Стефанія успадкувала художній хист та перейняла національне виховання, як і християнсько-моральні цінності. (Промовистий той факт, що в останньому своєму інтерв'ю С. Шабатура підкреслила: “З дитинства у мене віра: Бог і Україна! З Богом та Україною я жила все життя”). Слова мисткині як своєрідне кредо стало визначальним у її житті, словесному жертвості та самопосягненні у служінні Богу, Церкві та Україні).

У період воєнничого атеїзму безбожницького радянського режиму Стефанію захопив дивовижний світ ікон – відтоді вона таємно займалася іконописанням, яке продовжила, попри ризик та наслідки, у Львівському училищі прикладного мистецтва ім. І. Труша, де розпочала здобувати художню професійну освіту. Утім, Стефа-

...Свою Голготу Стефанія Шабатура розпочала у віці Христа – у 33 роки. І це сходження було свідомим вибором її сумління. Власне, хресний шлях мисткині розпочався 12 січня 1972 р., коли її було заарештовано репресивними органами КДБ. (У період Незалежності України 12 січня вшановується як День українських політв'язнів.) Тоді ж по всій Україні (найбільше у Києві та Львові) розпочалася нова хвиля масштабних арештів шістдесятників – Василя Стуса, Івана Геля, В'ячеслава Чорновола, о. Василя Рومانюка, Івана Світличного, Ірини та Ігоря Калинців, Євгена Сверстюка, Михайла Осадчого, Юрія Шухевича та інших представників інтелігенції, які становили серцевину українського тогочасного суспільства.

нію все-таки позбавили стипендії, коли стало відомо, що святкувала Великдень і брала участь у богослужінні. У студентські роки (у грудні 1962-го) С. Шабатура стала співзасновницею львівського Клубу творчої молоді “Пролісок”, у якому ініціювала проведення першого літературного вечора присвяченого пам'яті Лесі Українки, а також низки мистецьких виставок. Окрім того, була причетна до Шевченківських вечорів, які на той час радянська влада забороняла. У середині 1960-х рр. разом із однодумцями С. Шабатура долучилася до відродження у Львові національних традицій – Різдвяної Коляди та вертепів, в одному з яких брав участь Василь Стус, з яким у мисткині склалися напрочуд дружні стосунки.

Свого часу В. Стус наголошував, що Стефанія – “єдиний мужчина з-поміж львів'ян”. Такі великі поети, як Василь Стус та Ігор Калинець, присвячували їй свою поезію. Символічним є те, що на могилі мисткині викарбувані на пам'ятнику рядки з поезії її побратима, поета-мученика Василя Стуса, який назвав її “рідною сестрою”...

Свої мистецькі студії продовжила у Львівському державному інституті прикладного та декоративного мистецтва, які закрили після вступу до державного університету. А дипломну роботу – гобелен “Попід Бескид зелененький ходить Довбуш молоденький” – захистила з неймовірним успіхом, що дало підстави у 1967 р. стати членом Спілки художників, де і познайомилася зі знаною художницею Ярославою Музиною. Власне, попри педагогічну діяльність у *alma mater* – Львівському художньому училищі ім. І. Труша – мисткиня з потужною силою виявила свій творчий потенціал у тогочасному культурологічному просторі, при цьому прекрасною володіла різними техніками.

Яскраво виражена самотня творчість Стефанії Шабатури – різножанрова – становить неповторне явище у національній культурі. Та саме монументальні гобелени і орнаментальні килими мисткиня розвинула у найкращих традиціях високого мистецтва. Тому з її ім'ям пов'язано становлення і подальший розвиток Львівської школи гобелена. Серед найвідоміших творів С. Шабатури того періоду – “Довбуш” (1967), “Іван Котляревський” (1969), “Давид Гурамішвілі” (1969), “Леся Українка” (1971), “Кассандра” (1971) тощо. (Варто

зазначити, що нещодавно вийшла марка України, в основі якої твір С. Шабатури “Кассандра”).

Її мистецькі твори, що вражають монументальністю, внутрішньою динамікою, експресією, інтелектуальною осмисленістю, стали окрасою багатьох виставок, зокрема обласних, республіканських, всесоюзних та міжнародних, що засвідчувало яскравий, непересічний талант та високопрофесійну майстерність художниці – завдяки цьому й здобула загальне визнання, перебуваючи на вершині творчого злету. Утім, це визнання було *особливим*, адже в тоталітарній системі соцреалізму С. Шабатура не створила *жодного* кон'юнктурного твору, який би возвеличував радянський устрій та комуністичну ідеологію. У тогочасних умовах радянського тоталітаризму, де будь-який національний прояв відразу ж отримував тавро “український буржуазний націоналізм”, позиція Стефанії Шабатури як митця була *принциповою і безкомпромісною*. Вона завжди обирала свободу як Божий дар. Її внутрішня свобода зумовлювала відчуття її творчої свободи. Як відомо, під час закритих політичних судових розправ над В. Чорноволом та В. Морозом Стефанія Шабатура з однодумцями рішучо виступала на їхній захист. До того ж поширювала самвидав – джерело історичної правдивості, висловлювання думок, позицій... Це не пройшло повз прискіпливу увагу “всюдисущого” КДБ. Невдовзі за її мужною та відкритою громадянською позицією вона змушена була звільнитися з педагогічної роботи, а її творчість ставала дедалі вистражданою: твори мисткині знімали з виставок, забороняли, таврували “ізмами”.

Відомий факт, як у літературно-меморіальному музеї І. Котляревського у Полтаві музейні працівники зуміли порятувати (і в цьому їх вагома заслуга!) гобелен “Іван Котляревський” С. Шабатури, на той час вже ув'язненої художниці, ім'я і творчість якої у радянський період було забороненим. Та попри те, що комуністичний режим цілеспрямовано ламав її творчі крила, вона не втрачала своєї творчої окриленості й продовжувала творити! Адже для неї, як художниці, творчість – це наче подих життя, лет душі. Безперечно, творчість Стефанії Шабатури – це особовлення геніальності, високого мистецтва, а також – нескореного духу!

Головний удар у боротьбі з вільнодумством москва спрямувала на українських дисидентів – творчу інтелігенцію, – яка становила реальну загрозу у підриві устрою СРСР та його ідеології. Під час арешту С. Шабатури вилучили і її гобелени: “Леся Українка” та “Кассандра”. Це був початок протистояння Митця і Системи у жорнах радянського тоталітаризму. Ув'язнили не тільки художницю, але і її твори, у яких вбачали домінуючу українськість національних мотивів, затаврувавши “націоналізмом”. При цьому, існувала реальна загроза подальшого знищення цих творів. Ув'язнену мисткиню слідчі намагалися зламати психологічно та морально, змушували її до покаяння, використовуючи всі методи впливу: шантаж, тиск, залякування, але все це не зламало ні її духу, ні волі – Стефанія Шабатура виявилася надто стійкою: духовно і морально. Під час виснажливого слідства довідалася, що її ім'я “стараннями” КДБ було викреслено з видання “Словник художників”. Та найбільшим ударом для неї було те, що її колеги за вказівкою КДБ незаконно, тобто ще до рішення суду(!) виключили її з Львівської обласної організації Спілки художників. Такої зради від колег не очікувала.

На закритому судовому процесі мисткиню засудили на 8 років: 5 років концтаборів суворого режиму і 3 роки заслання, зарахувавши її до категорії “особливо небезпечних державних злочинців”. (“Блаженні переслідувані за правду, бо їхнє Царство Небесне...”) Засудили художницю за те, що була національно-свідомою українкою, розмовляла рідною мовою, відроджувала національно-християнські традиції (за участь у вертепах та співанні колядок), носила народний стрій, за мистецькі твори на українську тематику, зокрема на творчість Лесі Українки, мала принципіпову громадянську позицію, за власні думки, погляди та переконання, у тому числі релігійні, за розповсюдження самвидаву, що літера у прізвищі нагадує тризуб...

Та найбільшим звинуваченням було те, що *не була байдужою* до того, що відбувалося в Україні з її культурою, мовою, як і те, що *не мовчала, а мужньо протестувала*, коли судили її однодумців. Зрештою, судили її й за те, що відмовилася ставати гвинтиком радянської тоталітарної системи, а залишалася собою, *людиною*, відстоюючи своє творче “я”, людську і національну гідність. Як не згадати вислів поета Василя Стуса: “Якщо нас коли-небудь і згадають, то як мучеників. Як таких, що в годину люту посміли залишатися собою”. Вона завжди залишалася людиною.

С. Шабатура відбувала ув'язнення в Мордовському концтаборі, який входив до складової карально-репресивної системи радянського устрою, де за влучним висловом відомого історика-політв'язня Валентина Мороза перебував “український розум, українська поезія, українське мистецтво”. У тих нелюдських концтабірних умовах ув'язнена художниця разом з іншими в'язнями-сумління брала участь у протестах, страйках, голодовках, виборюючи свої права та статус політв'язня, а водночас протестуючи проти нестерпних умов, свавілля та кричущих фактів знущань щодо політв'язнів з боку табірної адміністрації. Утім, ув'язнені мисткині заборонили творити. Це право вона виборювала упродовж трьох років (а це третина терміну її ув'язнення), відбувши 115 діб карцеру, коли морози надворі сягали –40°C, 6 місяців камери-одиночки та 9,5 місяця перебування у ПКТ (приміщення камерного типу).

Коли вже домоглася свого законного права, то творила з неймовірним натхненням. Та невдовзі отримала акт про знищення “путем сожжения” табірною адміністрацією майже всього свого творчого доробку, якому теж виносився вирок, а це майже 300 творів мисткині, створених в ув'язненні: екслібриси, портрети побратимів, ескізи гобеленів, монотипи... Вдалося

зберегти і передати на волю акварельний цикл “Квіти” та окремі вишивки. (У період Незалежності України побратим Стефанії Ігор Калинець – поет зі світовим ім'ям та громадський діяч – зніціював видання: Календар на 2009 рік “Квіти Стефанії Шабатури”, в основі якого збережені її твори з ув'язнення). Власне, ув'язнення С. Шабатури ще більше загартувало. Шоправда, витримати і цей важкий удар людиноненависницької системи, що завдав невимовного болю, ув'язненій мисткині вдалося завдяки вірі. Саме віра додавала їй духовної сили пережити і вистояти! З вірою Стефанія завжди впевнено йшла у прийдешнє, при цьому пам'ятала, що “віра без діл мертва”.

Під час заслання С. Шабатура вступила в Українську Гельсінкську групу, знаючи, що на той час більшість її членів опинилися за ґратами... (УГГ – перша українська громадська організація, яка діяла відкрито, була заснована 9.11.1976 р.). Варто зазначити, що саме українські правозахисники-дисиденти наголошували на тому, що неможливо говорити про права людини, якщо порушуються права цілої нації. Тому для радянського тоталітарного режиму члени УГГ стали найнебезпечнішими внутрішніми ворогами, яких цей режим цілеспрямовано знищував, зокрема М. Мельника, О. Тихого, Ю. Литвина, В. Марченка, В. Стуса... Після звільнення з багаторічного ув'язнення С. Шабатура, як і всі колишні політв'язні, пройшла всі кола “пекла”, пов'язані з проблемами прописки та працевлаштування... Тож з неабиякими труднощами обдарованій художниці довелося влаштуватися двірником, бо їй як члену УГГ без відома КДБ неможливо було отримати іншого місця праці.

Наприкінці 1980-х рр. Стефанія Шабатура як суспільно-громадська діячка разом із побратимами безпосередньо долучилася до епохальних подій національної історії: відродження УГКЦ та Української Державності. Тому її життя стало невід'ємною частиною цієї історії, яку творять сильні духом, цілісні та цілеспрямовані особистості. Власне, упродовж свого насиченого знаковими подіями життя вона виборювала Свободу – внутрішню, творчу, як і свободу для УГКЦ – Церкви-страдниць – та України. Тому якнайкраще знала ціну свободи, за яку заплатила надто високу ціну своїм страдницьким життям.

С. Шабатура брала активну участь у тодішніх мітингах та вічах, які влада жорстко розганяла; організувала з однодумцями молебні за участю підпільних греко-католицьких священників, зокрема панахиди пам'яті Т. Шевченка, жертв репресій НКВС, пам'яті жертв Чорнобильської катастрофи, молебні до 70-ї річниці Злуки тощо. Стефанія Шабатура разом із поестрою Іриною Калинець знайшли відповідне приміщення в с. Рудно для духовної семінарії, яка виходила з підпілля, а також брала участь у панахидах на зруйнованих у радянський період могилах воїнів УСС, УПА та замордованих жертв НКВС.

У грудні 1988 р. С. Шабатура та Ірина Калинець долучилися до відновлення Марійського товариства “Милосердя”, яке згодом Стефанія очолювала упродовж 20 років, втілюючи чимало благодійних проєктів для загальної справи, згуртовуючи якомога більше людей на добро і благо Церкви та суспільства. Сповнена Євангельським духом любові до ближнього, С. Шабатура завжди бачила потреби людей, та коли могла допомогти, то відчувала велику радість. Під її патронатом Марійське товариство стало центром національної культури, християнського виховання молоді, де функціонувало понад 20 гуртків, а ще – повсякчасно надавалася допомога потребуючим – таким було її щоденне служіння для Церкви. Безперечно, вона стала душею цього товариства. Окрім того, С. Шабатура безпосередньо причетна до організації з'їзду Марійських дружин УГКЦ та організації “Карітас”. Завдяки її зусиллям виходила єдина на Львівщині християнська газета “Діти Марії”, яку поширювали по всій Україні. Свого часу С. Шабатура з однодумцями була причет-

на до спорудження у Львові пам'ятника великому Митрополиту А. Шептицькому.

У 1990–1994 рр. мисткиню обрали депутатом Львівської міськради першого демократичного скликання. Передусім за її участю, як і депутатів цього скликання на чолі з В. Шпідером, відбулося повернення Свято-Юрського собору УГКЦ, рівно ж і чимало храмів на Львівщині повернулося в лоно УГКЦ, запрошено до Львова очільника УГКЦ кардинала М.-І. Любачівського; передано будинок на пр. Свободи, 20, науково-мистецькій фундації ім. Митрополита А. Шептицького “Національний музей у Львові”; здійснено перейменування вулиць Львова (близько 700!) та надання їм імен видатних українських постатей; демонтовано чимало радянських ідолів та постаментів, зокрема пам'ятник “вождю пролетаріата” у центрі Львова, а також низки монументів з комуністичною ідеологією, очищене місто від комуністичних атрибутів та символики; відбулося встановлення прекрасного пам'ятника Кобзарю, а також знайомо історико та державному діячу М. Грушевському та “Просвіті”; закладено камінь на встановлення пам'ятника жертвам комуністичних репресій. А 3.04.1990 р. Стефанія Шабатура разом із двома депутатами міськради була удостоєна честі підняти національний Прапор, який тоді ще не був затверджений як Державний прапор України, над львівською Ратушею. Тоді ж хор “Вірли” під керівництвом Марії Процев'ят заспівав Гімн “Ще не вмерла України”.

За заслуги перед Церквою, Україною та національною культурою Стефанія Шабатура нагороджена орденами Княгині Ольги III ст. (1999) і II ст. (2009), відзнаками “За вірність” ім. В. Стуса (2001), “За мужність” (2006) та ін.

На пошанування світлої пам'яті С. Шабатури у світ вийшли видання про життя і творчість художниці: “Стефанія Шабатура: вибрана палітра кольорів з мозаїки життя і творчості” (2016) та Альбом “Стефанія Шабатура: нескорений дух творчості” (2017), видані у Київському видавництві “Смолоскип”, а також “Стефанія Шабатура: життя, окрилене стремлінням духу / Спомини. Вибрані статті” (Львів: “Місіонер”, 2021). До того ж у Львові на проспекті Свободи встановлена меморіальна таблиця на фасаді будинку, де мешкала мисткиня.

Вона надзвичайно любила Україну, любила усім своїм благородним серцем. “Блаженні чисті серцем, бо вони побачать Бога”. Саме за *покликом серця* ознаменоване її життя і творчість, що становить цілісний феномен. Зрештою, її серце завжди було осяяне *любов'ю*, а Бог – це і є Любов.

Пам'яті Сергія Архипчука

Дуже сумна новина. Помер заслужений діяч мистецтв України, режисер та постановник відомого полтавського фестивалю мистецтв “Мазепа-фест”, також режисер першого фестивалю “Червона Рута” Сергія Архипчука. Надзвичайно світла, патріотична людина, митець з великої літери, людина іскрометного гумору, енциклопедичних знань.

Дякую Богу, що мав щастя знати і спілкуватися. Познайомився із Сергієм Архипчуком у 2003 році. Разом із музикознавцем Олександром Явтушенком тоді я відповідав за інформаційний супровід і популяризацію фестивалю “Мазепа-фест”. Так, нас “познайомив” “Мазепа-Фест” – етно-рок-фестиваль у Полтаві, заснований головою Полтавського обласного об'єднання товариства “Просвіта” Миколою Кульчинським якраз 2003 року. Історія “Мазепа-фесту” – це історія культурного життя Полтави і це часточка великого бурхливого життя Архипчука. На початку і всередині “нульових” полтавська молодь називала його “голосом Мазепа-фесту”...

Сергія Архипчука на полтавському фестивалі “Мазепа-фест”

Місцем проведення “Мазепа-фесту”, цього музичного цунамі над Полтавою протягом десяти років поспіль було Співоче поле ім. Марусі Чурай у парку “Перемога”. Програма перших фестивалів включала винятково виступи колективів українського року. Хедлайнери – “Плач Єремії”, “Гайдамаки”, “Кому вниз”, “Вася Клуб”, “Очеретяний кіт”, “Мотор’ролла” та ін. У наступні роки додавалися кінопокази, концерти хорової музики, вистави (скажімо, за твором Марії Магіос “Солодка Даруся” та інші події). Незмінним учасником “Мазепа-фестів” був гурт “Хорея козацька”.

Сергія Архипчука народився 18 листопада 1960 року на хуторі Ганнівка (зараз се-

ло) Костопільського району Рівненської області. У 1979 році закінчив акторський факультет Дніпропетровського державного театрального училища, у 1984-му – Державний інститут театрального мистецтва в Москві. Працював як режисер у різних театрах, таких як “Заграва”, Театр опери та балету в Донецьку, Дніпропетровський театр ім. Тараса Шевченка, Закарпатський обласний театр драми та комедії. Він став відомим як режисер першого фестивалю “Червона Рута” в Чернівцях 1989 року, а також фестивалю “Тарас Бульба”.

Сергія Архипчука організував також різні мистецькі та пам'ятні заходи, наприклад, вечір пам'яті Володимира Івасюка (Львів, 1989), “Володимир Івасюк. Повернення” (Київ, 1998), “Задивляюсь у твої зніці” Василя Симоненка (Львів, 1988), агітаційно-мандрівний проєкт “Політичний вертеп” (2013) та інші. Сергія Архипчука також займався благодійністю

на підтримку захисників України “Артде-сант” та “Люті укри” (2014–2017), заснував Київський театр поезії “Мушля” та був художнім керівником школи телеведучих TV-lab. Архипчук отримав Вагнерівську стипендію (Байройт, ФРН, 1997 р.).

Світла пам'ять пану Сергію! Велика втрачена для української культури. Пам'ятаємо...

Олег ПУСТОВГАР,

представник УІНП в Полтавській області

Центральне правління ВУТ “Просвіта” широчинно співчуває всім, хто знав покійного митця, просвітянина Сергія Архипчука.

Ювілей унікального музею

3 листопада виповнилося 35 років з дня відкриття Меморіального будинку-музею Д. Яворницького.

Академік Дмитро Яворницький у 1905 році став одним із фундаторів катеринославського товариства “Просвіта”. Ще у 1940 році після смерті вченого його дівчата передали державі дружину Д. Яворницького спеціально для створення меморіального музею. Влада довгий час зволікала з відкриттям музею історика, який вважався “буржуазним націоналістом”. З 1964 по 1974 роки існувала кімната-музей “Кабінет академіка Д. Яворницького”, де про вченого розповідали як про “русского и советского украиноведа и казаковеда”.

З 1974 року будинок був у аварійному становищі, в ньому зберігалася частина бібліотеки, присвячена “старим більшовикам”. У 1988 році після капітального ремонту було відкрито Меморіальний будинок-музей Д. І. Яворницького. На хвилі руху до незалежності він од-

разу став одним із осередків національного відродження. У 1991 році будинку повернули його меморіальну територію-садибу, віддану колись психоневрологічному диспансеру, який був поруч.

Для нашого міста та України Меморі-

альний будинок-музей Д. Яворницького є унікальним, оскільки це – перший музей історика в Україні; єдиний меморіальний будинок-музей у Дніпропетровській області; єдиний в Україні музей історика козацтва Д. І. Яворницького; єдина відтворена міська садиба в м. Дніпрі; будівля музею є пам'яткою історії національного значення (одна з п'яти, які існують у м. Дніпрі); унікальний музей з відкритою експозицією (ані етикеток, ані вітрин, ані обмежень пересування відвідувачів); осередок культури міста з більш ніж столітньою історією.

Експозиція меморіального музею проіснувала 33 роки. 24 лютого 2022 року, з початком повномасштабної російської війни, вона була демонтована та евакуйована із Садиби Дмитра Яворницького.

Меморіальна колекція речей Д. І. Яворницького входить до унікального музейного фонду України. Сподіваємося і віримо, що скоро експозиція буде відтворена!

Інформує Січеславська “Просвіта”

Гірка історія Шевченкіани художника Петра Носка

Сім історичних мініатюр

У 1927 році київське видавництво “Сяйво” випустило у світ 50-тисячним накладом книгу “Тарас Шевченко. Повна збірка творів (Кобзар)”. Численні малюнки до Шевченкових творів представив у ній український художник Петро Носко. Здавалося, це було виявом успішної українізації й оповіщенням про зоряний час 42-річного митця. Проте невдовзі практично весь наклад видання було вилучено з бібліотек і книгарень та знищено...

Володимир МЕЛЬНИЧЕНКО,
доктор історичних наук,
лауреат Національної премії України
імені Тараса Шевченка

Сорок Носкових ілюстрацій до “Кобзаря” 1927 року

Саме про це моя розповідь, а факти біографії художника викладаю стисло. Носко Петро Васильович (1885–1976) народився в селі Бубнівщина, тепер Прилуцького району Чернігівської області. В “Автобіографії” засвідчив: “З ранніх років у мене було тяготи до малювання”. У 1903–1909 роках навчався в Київському художньому училищі, в чому юнаку посприяла родина де Бальменів, у родоводі якої був Шевченків приятель Яків де Бальмен.

Художнє училище Носко закінчив із рекомендацією в Академію мистецтв у Петербурзі, в якій продовжував навчання в 1909–1916 роках, затим повернувся до Києва. Тринадцять років неперервного навчання зробили Петра Носка висококваліфікованим спеціалістом. Після революції 1917 року викладав у середній художній школі, працював у газеті “Радянське село” (заснована в червні 1924 року як орган губкому КП(б)У). Вступив до Товариства діячів українського пластичного мистецтва, заснованого навесні 1918 року (разом з Фотієм Красицьким, Василем Кричевським, Олександром Мурашком та ін.), брав участь у виставках. Як окремо відзначено в “Автобіографії”, “працював для фарфорових заводів малюнки нового побуту”. У 1925–1926 роках виконував роботу для Київського та Дніпропетровського музеїв революції. В той час захопився ілюструванням Шевченкових творів: “Ілюстрував всього “Кобзаря” у 1927 році”.

Читач бачить перед собою титульну сторінку книги, про яку йдеться. Неважко здогадатися, що заявлена “Повна збірка творів (Поезії)” передбачала принаймні ще один том із прозовими творами Тараса Шевченка. Справді, він побачив світ у тому ж році: “Повна збірка творів: Повісті” 10-тисячним накладом зі вступною статтею літературознавця Фелікса Якубовського і обкладинкою графіка Антона Середи, як і у збірці поезій Кобзаря. Втім офіційно й гласно це видання не приєднали до попереднього, бо “Кобзар” 1927 року потрапив в опалу й був викреслений з історії. В чому причина цього злодіяння в царині книговидавництва? У “Шевченківській енциклопедії” в двох різних статтях два різні автори дали різні відповіді. Перша: видання “було знищене під гаслом боротьби з націоналізмом”. Друга версія: збірку “вилучили з бібліотек і повністю знищили через звинувачення на адресу художника у “шпигунстві””.

Розберемося в цьому, пам’ятаючи, що в центрі несприятливих історичних обставин опинився Петро Носко: у “Кобзарі” 1927 року було вміщено 40 ілюстрацій художника (техніка олій, білила, туші, акварелі) до 30 творів Тараса Шевченка.

Погодьтеся, художник явив істинно приголомшливий огром зацікавленості творчістю Шевченка та художнє осмислення його поетичних образів! Але найголовніше, по мені, те, що майстер екстраполював своїми творами Шевченкове неприйняття Російської імперії на радянське дійсність, і це не могло бути не помічено...

Будь-який шанувальник Кобзаря, мабуть, здригнувся б од постаті козака, який із могили закрлято “Встає сивий, похилый; встає сам уночі...” – так називалася ілюстрація до балади “За байраком байрак...” із циклу “В казематі”: “Провалився козак, / Стрепенувся байрак, / А могила застогна-

ла”. Вражає скорботною монументальністю твір-ілюстрація до ліро-епічного віршового оповідання “Хустина” (“Везуть труну дубовую, китайкою крыту”), що присвячена темі козацького прощання з побратимом. Його кохана, яка “дарувала шиту шовком хустину”, на картині відсутня, всі “преславні компанії” йдуть за труною спинами до глядача...

До речі, більш як третина Носкових ілюстрацій була так чи інакше пов’язана з темою смерті в Шевченкових поезіях, і це не могло сподобатися наглядчачам за радянським оптимізмом у мистецтві...

Найбільше ілюстрацій – п’ять – Носко присвятив поемі “Гайдамаки”. Скажімо, в творі “...А серед базару стоїть Гонта з Залізнякам” (до розділу “Бенкет у Лисянці”) відображено, як проводирі гайдамацького повстання споглядають виконання свого заклик: “Ляхам кари! Кари ляхам, щоб калялись!” Особливо зловісна, натуралістично вражаюча ілюстрація “Убийте пса! А собачат своєю заріжу”, яка зображує вбивство Гонтою своїх малих синів-католиків, якраз оцей найстрашніший момент: “Махнув ножом – / І дітей немає!”.

Петро Носко художньо втілює сюжети з поеми “Гайдамаки”, названі Пантелеймоном Кулішем “кривавою бійнею, від якої мимоволі відвертаєшся”. Можливо, художник про позицію Куліша не знав, але нам відомо, що Шевченко не став переоблягати твір, як той радив, а Носко був істинно суголошний із Кобзарем...

Малюнки митця дилюють такою невинною силою козацького духу й нещадністю до ворогів України, що чатові від ідеології скулилися, дивлячись на них. А про Носкових українських козаків хочеться сказати вичерпними словами Бориса Олійника: “...В основі своєї вони найточніше відзеркалюють характерні риси саме українського народу, його віру і світоглядні та моральні-етичні принципи”.

Особливо відзначу три рисунки Петра Носка до поеми “Катерина”. Вони конгеніальні Шевченковому тексту і викликають істинне глибоке співчуття до батька й матері покритки й історичну відразу до московського москаля-недолюдка, яким він постає в поемі: “Москалі – чужі люде...”

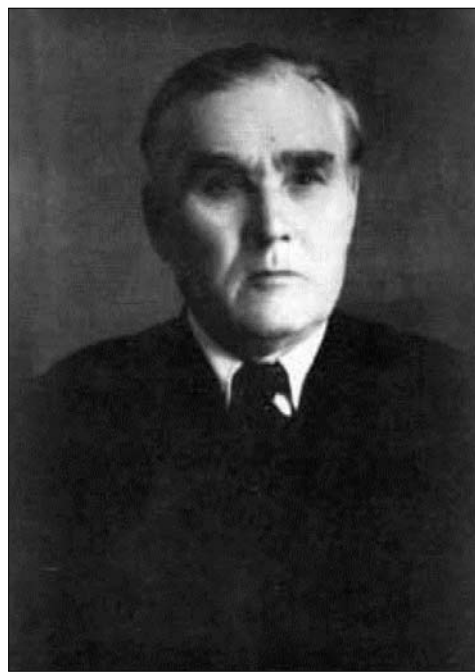
Ідеологічним москалям доволі було, зціпивши зуби, закрити очі на те, що у вже згаданому другому томі видання в “Сяйві” Шевченкові російськомовні повісті було представлено в перекладі українською мовою, але пускати у світ ілюстрації по-шевченківськи нищівні за духом для “старшого брата” в Москві...

Петро Носко не маніфестував опозиційні до влади погляди чи настрої (не забуdemo й про те, що він один ростив трирічну доньку і не міг ризикувати нею), проте дослідження біографії й Шевченкіани художника переконало мене в тому, що він, очевидячки не ставши дійовим противником системи, був явно несистемним українським Майстром у радянській ідеологічній дійсності. Саме це звірним нюхом і відчували геппеушники – Петро Носко був ідеальним кандидатом на роль “націоналіста” чи “шпигуна”. Тетяна Носко-Оборонів прямолінійно писала, що батько “був небажаний в часи комунізму”, його називали “петлюрівською мордою”...

Яка причина знищення 50-тисячного тиражу “Кобзаря”?

У кінцевому підсумку ілюстрації Петра Носка поряд із Шевченковими поезіями витворили такий енергетично-духовний згусток, який не залишав можливостей заснути, помолившись, бо думи прокляті рвались “душу запалити, серце розірвати”...

Виходило, що член Асоціації художників Червоної України (створена у 1926 році) Петро Носко був явно недостатньо чер-

Петро Носко

воний для соціалістичного розуміння та трактування творів українського Кобзаря. Тим паче, що буквально на носі була 10-та річниця Жовтневої революції – збірку Шевченкових поезій і випускали саме перед ювілеєм у вересні 1927-го... То був гарячковий час зачищення й видалення всіх ідеологічних нісенітниць і негараздів. Адже в Москві сяяла всіма кольорами соціалістичного оптимізму ювілейна виставка мистецтва народів СРСР, а тут в українському “Сяйві”... Не відреагувати, значить, не бачити далі власного носа й, чого доброго, можна лишитися з носом!

Але насправді Петро Носко міг бути зі своїми ілюстраціями лише, сказати б, ідеологічним подразником, який використали для мотивації знищення книги, не розкриваючи гласно справжньої причини. Нею, можливо, стала нецензурована публікація вірша “Чигрине, Чигрине...” (1844), в якому гостро й болісно винилося Шевченкові рядки: “За що скородили списами / Московські ребра?...” Нагадаю, що вже в Шевченковому “Кобзарі”, виданому 1867 року в Петербурзі, у поетовому тексті вчинили грубезну підміну і замість “московські ребра” з’явилися... “татарські ребра”, і саме вони, за влучними словами Івана Дзюби та Миколи Жулинського, “на радість ідеологічним фальсифікаторам “поселилися” в наступних масових і навіть багатотомних зібраннях творів Т. Шевченка”. Це було зроблено, “аби не образити Москву, “старшого брата””.

Погляньмо на ситуацію з “московськими ребрами”, що склалася в середині 1920-х років. Як відомо, замість них було вшито “татарські ребра” у підготовленому молодим Ієремією Айзенштоком (1900–1980) виданні “Тарас Шевченко. Поезії. “Кобзар”” (1925), що виходило незмінно до 1931 року п’ять разів. У той же час, окрім “Кобзаря” 1927 року, про який йдеться, Шевченкові рядки збереглися у двотомнику його поетичних творів, виданих Сергієм Єфремовим (1876–1939) і Михайлом Новицьким (1892–1964) того ж 1927 року.

У такій непевній, але напруженій атмосфері “московські ребра” таки могли стати і першопричиною, і додатковим поштовхом до знищення книги, в якій “ображалася Москва”, поготів у поєднанні з іншими факторами, скажімо, неприйняттям ідеологічно шкідливих малюнків художника. Якби справді йшлося про звинувачення Петра Носка в шпигунстві, то лише цього було б достатньо для десяти років ув’язнення без права листування, що дорівнювало розстрілу.

Звісно, це лише наукове припущення в умовах відсутності безперечних історичних документів і доконаних фактів. Окрім одного – книгу було знищено. Тому дана ситуація доконче вимагає скрупульозного вивчення архівних документів спеціальних служб, а ми прослідкуємо подальшу долю національного художника.

За часів війни й соціалістичного реалізму

Після негучного, але грандіозного скандалу з ілюструванням “Кобзаря” 1927 року Петро Носко знаходився під контролем органів, але з того часу він брав участь у республіканських виставках, а з 1940-го – у всесоюзних, зумів закінчити у 1933 році архітектурне відділення Київського будівельного інституту³, в якому надалі займався викладацькою роботою. Продовжував працювати в Київській художній середній школі, в червні 1940 року відзначений “за відмінну підготовку учнів”. На початку війни числився в агітвідділі при Спілці художників України.

Щодо періоду захоплення Києва німцями Тетяна Носко-Оборонів, яка в юному віці була вивезена фашистами в Німеччину, писала: “Під час німецької окупації мій шестидесятирічний батько мешкав у Києві. Аби вижити і прогодувати сім’ю, малював картини, ходив по селах, мініючи речі на хліб”⁴. Але відома й зовсім інша версія, за якою 1943 року п’ятдесятишестимірічного Носка було примусово вивезено німцями як фахівця високої кваліфікації. Все б нічого, але в результаті плутанини в енциклопедичних виданнях сповіщено лише те, що після відсидок 1930-х років у Лук’янівській в’язниці, художник... “1944 повернувся до Києва”. Звідки?

У моє завдання не входило вивчення цієї важливої подробиці Носкового життя, проте вирішив усе-таки зазирнути в архівні документи, а саме: “Автобіографія” художника та “Біографічний нарис про творчість Тетяни Носко-Оборонів, датований 18 лютого 1994 року. В цьому мені радо допомогли працівники Центрального державного архіву-музею літератури і мистецтва України на чолі з Оленою Чижовою, в якому створено фонд № 1204 Носка Петра Васильовича з документів, переданих його дочкою у 1993–1996 роках.

Вважаю за доцільне оприлюднити лапідарні рядки з “Автобіографії” Петра Носка:

“Пізно евакуювався⁵. Коштів не було. Під Пирятином попав в німецьке оточення. Згодом повернувся до Києва. Вчив колишніх своїх учнів в художній школі, де я викладав до війни. Коли німці виганяли населення з Києва в 1943 р., мене також було вигнано, а пізніше вивезли, як фахівця. 22 жовтня 1943 р. мені удалось втекти зі станції Попельня в Житомирську область в с. Ходоров (від Попільні до села Ходорків – трохи більше 20 км. – В. М.). Там я залишався і чекав Червоної Армії. 25 грудня 1943 р. прийшла Червона Армія в Ходорков, а 1 січня 1944 р. я уже був у м. Києві, де розпочав працю як викладач художньої школи та замалював руїни Києва для управління архітектури”.

Серед його тогочасних творів мене вразила акварель “Київ. Університет”, на якій зображено червону будівлю Київського університету. Петро Васильович подивився на нього з особливою теплотою та любов’ю – поруйнований і пограбований фашистами університет постав у своїй масштабній і незламно-гордовитій поважності...

Останнім рядком в “Автобіографії”, написаній, очевидно, невдовзі після війни, митець поставив: “За своє життя намалював для музеїв СРСР більше як 100 картин”.

Петро Носко ще три десятиліття працював у галузі станкового живопису. В 1965 році було відзначено його 80-річчя з поздоровленнями від Міністерства культури та Спілки художників України. То насправді немаловажна подія, адже було відомо, що дочка Петра Васильовича проживала за кордоном і, за її словами, батька “переслідували, бо я не верталася додому”⁶. Щодо його творчого набутку, ідеологічно прийняттого в радянські часи, то заглянемо в довідник “Українські радянські художники”, виданий 1972 року, тобто

незадовго до смерті митця: “Основні твори: “Розгром поміщицького маєтку в 1905 р.” (1926); “Т. Г. Шевченко серед кріпаків” (1927); “Взяття Овруча партизанами” (1945); “Окопна правда” (1948); “Продаж кріпаків” (1964) та ін.”.

Як бачимо, у складному переліку Шевченкіана Петра Носка ледь позначена, втім і у відповідному томі зарубіжної “Енциклопедії українознавства” (1966), де йдеться про Петра Носка, хоча й відзначено його “ілюстрації до “Кобзаря” Т. Шевченка”, проте не названо жодної з них... Тому відкріємо “Шевченківський словник” (1977), підписаний до друку через кілька місяців після його смерті. В цьому спеціалізованому виданні зафіксовано, крім уже згаданих, картини: “Т. Г. Шевченко в казематі” (про цей твір шлося під назвою “Згадайте, братія моя...”); “Т. Г. Шевченко в редакції журналу “Современник”” (1939); “Тарас-пастух” (1948).

Про нелегке життя художника особливо пронизливо свідчить несподіваний чорнильний запис на олівцевому чорному тексті його автобіографії, що зберігається в архіві: “Зараз 1971 р. 24/V. Я хворий, дуже тяжко на душі. Не могу добратися до майстерні, щоб хоч оком побачити свою картину”⁷. Через три роки Петро Васильович написав дочці: “Таню! Я вже дуже старий, малювати вже не могу і тому, що малярство було моїм життям, нема чого жити”⁸.

Член Спілки художників України Петро Носко, який був навіть нагороджений Грамотою Верховної Ради УРСР, помер на 91-му році життя 22 травня 1976-го в день 115-ї річниці з часу перепохонання Тараса Шевченка в Україні. Реабілітований як жертва політичних репресій у 1999 році.

Знакове видання ілюстрацій Петра Носка

Шевченків “Кобзар”, виданий у 1927-му, не зринав у духовному просторі протягом понад півсотні років. Книга не була врахована навіть українським літературознавцем і бібліографом Павлом Богацьким (1883–1962) у докладному бібліографічному покажчику “Кобзар” Т. Шевченка за сто років: 1840–1940”⁹, опублікованому 1942 року (Львів – Краків).

Коли в Канаді діаспорні українці намагалися відтворити дорожочинне видання з ілюстраціями Петра Носка до 100-річчя з дня його народження, виявилось, що найбільшою проблемою стало відшукання хоча б одного примірника тієї згуби.

Український літературознавець і громадський діяч у Канаді Ярослав-Богдан Рудницький (1910–1995) писав:

“Хоч це видання появилось накладом 50 тисяч примірників, то сьогодні воно належить до рідкісної Шевченкіани, зокрема поза українською Батьківщиною. Немає його ані в Конгресовій бібліотеці в Вашингтоні, ані в Нью-Йоркській книгозбірні, ані в Британському музею, ні в інших великих книгозбірнях Заходу. Після довгих клопітних заходів дочки П. В. Носка – Тетяни Носко-Оборонів – вдалося злокалізувати один-одним примірник цього видання в Бібліотечі ім. С. Петлюри в Парижі”.

Відомий вчений і редактор видання також пояснив у невеличкій передмові до нього, що з уваги на доступність Шевченкових текстів у Вільному світі, а, з іншого боку, враховуючи рідкісність чи взагалі невідомість Носкових ілюстрацій поза Україною, вирішено було видати лише самі ілюстрації”.

Дочка художника підписала примірник унікального видання, що побачило світ за сприяння Української Могильсько-Мазепинської Академії наук, першому Президентів України: “Президентів Вільної і Незалежної України Достойному Леоніду Макаровичу Кравчукові дарує Кобзар – Ілюстрації мого св. п. батька Петра Васильовича Носка з великою пошаною дочка маляра киянка Тетяна Носко-Оборонів. Київ. 23.8.1992 р.”.

Видавці Носкових ілюстрацій до Шевченкових творів абсолютно заслужено відзначили Бібліотеку імені С. Петлюри в Парижі як істинне джерело примірника, знайденого саме ними й саме за межами України й використаного у важливій і благородній справі.

Кумедний міф про “єдиний у світі примірник”

Проте насправді той примірник ніколи не був “єдиний-одним” чи, кажучи по-шевченківськи, “єдин-однісінський”, а на по-

чатку цього століття, коли стало зовсім ясно, що в Україні збереглося чимало примірників славнозвісного видання, бездумне повторення цього твердження стало, на жаль, емоційно розхожим штампом навіть у, здавалося, профільних публікаціях.

Але спочатку відзначу вкрай важливу подію. У 2003 році за ініціативою Тетяни Носко-Оборонів із того примірника було здійснено в Україні Видавничим домом “Альтернативи” факсимільне видання “Кобзаря” 1927 року накладом 2200 примірників¹⁰. У Післямові до нього дочка художника звично, широким і вільно зафіксувала, що “всього один примірник цього видання ми знайшли у Бібліотечі ім. С. Петлюри у Парижі”. Затим у статті, що розповідала про відвідання нею того року Києва, було слухняно й уже легкожовто-беззастережно повторено: “...Лише один примірник того часу вдалося знайти у бібліотечі імені Симона Петлюри”. Або ще того ж року в одній із газет: “Єдиний у світі примірник знищеного видання було віднайдене у Бібліотечі ім. С. Петлюри в Парижі...”. Чи значно пізніше у книгознавчій статті: “На сьогодні відомий єдиний-єдиний примірник, що зберігається у бібліотечі Симона Петлюри у Парижі. Він і став зразком для факсимільного відтворення видання цієї збірки...”.

До речі, в списку літератури до цієї статті названо “Видання творів Тараса Шевченка у фондах Шевченківського національного заповідника” (2004). У цьому каталозі під № 165 числиться і “Повна збірка творів. Поезії (Кобзар)”, про яку йдеться, що поступила від українського колекціонера Тараса Максим’юка ще у 1989 році. Щоправда, вказано на дефект: “Втрачена видавничка обкладинка, титул”. Із дефектом (“передмова Ф. Якубовського, портрети вирізані”) зберігається примірник 1927 року і у фондах Одеської національної наукової бібліотеки. Проте фахово точно зафіксовані дефекти не перекреслюють наявність в Україні примірників із повновагами Шевченковими поетичними текстами й художніми ілюстраціями Петра Носка.

Шуканий примірник є також у фондах Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, Львівської національної наукової бібліотеки України імені Василя Стефаника, Наукової бібліотеки імені М. Максимовича Київського національного університету імені Тараса Шевченка...

Щодо видатних, унікальних архівних і музейних фондів, то неодмінно назву Відділ рукописних фондів і текстології Інституту літератури імені Т. Г. Шевченка НАН України та фонд Музею “Кобзаря” Т. Г. Шевченка в Черкасах, в яких “Повна збірка творів: Поезії (Кобзар)” 1927 року зберігається в цілості і без дефектів. А тепер уявіть у даному контексті широкі безглуздість заголовних фраз із публікацій про цей “Кобзар”: “Якби його не видали вразі, то ми ніколи не побачили б і першого видання...” Невже не зрозуміло, що неграмотно, наївно та навіть образливо для працівників-подвижників українських бібліотек, музеїв, наукових установ, усіх патріотичних українців дукочно-пафосно торочити про нібито “єдиний-єдиний” примірник у Парижі.

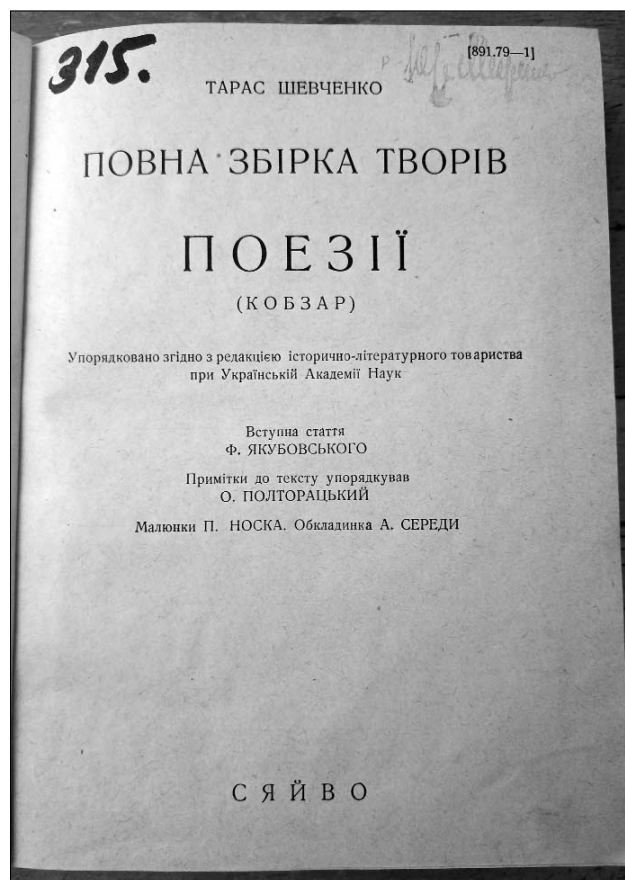
Заодно зачеплю висновок із двох різних енциклопедичних статей, в яких в один голос заявлено, що “самобутні ілюстрації Носка... удалося зберегти завдяки зусиллям його дочки, яка жила у Франції...” Скажете, що це повтор, але ні – тут йдеться вже не про “дочірній подвиг”, а про збереження мистецьких творів у всеукраїнському масштабі. Тож і будемо на решті щодо цього науково точноми, а саме: автентичні ілюстрації Петра Носка збережено не в Парижі, а у... фондах Національного музею Тараса Шевченка, тобто в Києві, зусиллями музейників, які живуть в Україні, й, звісно, вже згаданими їхніми колегами в інших українських музеях, архівах, бібліотеках. Отже, шануймо їх!

Як Шевченків “Кобзар” з ілюстраціями Петра Носка відбув два терміни ув’язнення

Не промину згадати неймовірну, воістину шевченківську долю примірника ви-

дання, що зберігається у Тернопільському обласному краєзнавчому музеї. Про нього розповіла в інтернеті співробітниця музею Світлана Ковальчук: “Невеличкий, аж почорнілий томик привезла із заслання Євгенія Будник-Кекіш і вже в роки незалежності України передала реліквію на збереження до музейної скарбниці”. Йдеться саме про пошарпану неволею і горем Збірку творів Тараса Шевченка, видану 1927 року з ілюстраціями Петра Носка! Тернопільчанка Євгенія Будник-Кекіш (1924 року народження) брала участь у визвольних змаганнях ОУН і була молодшою ув’язненою на десять років у Воркуті, де їй і подавав книжку “мученик Степан Налигач” родом із Кам’янця-Подільського, котрий вже відбув у таборах такий строк:

“Дає мені “Кобзар”! – описала вона. – О, Господи! Ти мій! Який величний дарунок! Взяла з великою вдячністю тремтячими руками “Кобзар”, поцілувала його, а на очі навернулися сльози. Тепер я не самітна. В свобідний час читала, вивчала напам’ять, співала пісні на слова Шевченка. Тривожило мене тільки одно – де заховати “Кобзар” від надзору... Не раз загортала свій скарб в якусь ганчірку, запахала в рукав бушлата і зав’язувала, аби не випав... Він, мій “Кобзар”, допоміг пройти всю колочу ниву, з ним я вижила. А він, сердешний, перебув два терміни ув’язнення, тобто 20 років...”.

Титульна сторінка “Кобзаря” 1927 року

Такі потрясаючі зізнання, виплеснуті з глибини серця стражденної і мужньої жінки, залишаються в пам’яті непереможним доказом історично-непереборної сили Шевченкової поезії, що допомагала його полум’ям шанувальникам топтати неволею і вживати у нелюдських умовах... І не біда, що Євгенія Будник-Кекіш не згадала ілюстрації Петра Носка, немає сумніву, що художник стояв пліч-о-пліч із поетом, а, може, в її очах і розчинився в його сліпучій всеприсутності... До речі, в подарованому примірнику книги не виліпили кілька ілюстрацій Носка... Думається мені, що до його малюнків особливо пильно й віддано припадали очима в гулагівському моторошному смерканні...

Художник живе серед нас...

В енциклопедичному довіднику нинішнього століття “Художники України” (2006), окрім уже названих, додано ще три картини Носка: “Шевченко-кріпак” (1948); “До Червоної Армії” (1965); “В партизани збираються” (1970–1971). А та кож лапідарно визнано: “Ілюстрації до “Кобзаря” (1927)”. Але серед них офіційно згадувалася фактично лише картина “Т. Г. Шевченко в казематі”. Очевидно, що перелік творів і у XXI столітті залишався звично-лімітованим. Ось чому важливо, що в сучасній шеститомній “Шевченківській енциклопедії” вміщено ряд ілюстрацій Петра Носка з “Кобзаря” 1927 року, а

саме до творів: “Згадайте, братія моя...”; “Меж скалами, неначе злодій...”; “Сова”; “Неофіти”; “Варнак”; “А. О. Козачковському”; “Сон – Гори мої високі”; “Утоплена”; “Чернець”; “Якби тобі довелось...”

До речі, в “Шевченківській енциклопедії” справедливо зазначено: до факсимільного видання “Кобзаря” 1927 року в 2003-му, “в Україні були відомі лише окремі, присвячені Шевченкові, твори Носка, що вписувалися в ідеологічні рамки епохи”. Проте зауважу, що не відбулося принципів, якісних змін і впродовж останніх двох десятиліть: малодоступний тираж енциклопедії мало що змінив у масовому сприйнятті творчості художника в Україні.

Певно, що до 140-ї річниці з дня народження Петра Носка у 2025 році нарешті необхідно видати достойним для України тиражем повний альбом творів художника з аналітичною передмовою і науковими коментарями. Скажімо, вміщена в “Шевченківській енциклопедії” лише одна кольорова репродукція полотна “Тарас Шевченко шукає залізні стовпи”, написаного з істинною любов’ю до малого романтика, розкриває не лише шевченківський пошук-удачу художника, а й неабиякий талант яскравого колориста, майстра прекрасного малюнка і широкого образу. Очевидно, настав час організації й проведення повномасштабної персональної виставки Майстра, яку він заслужив своїм довгим творчим і страдницьким життям, і ця експозиція має назавжди залишитися в інтернеті. Нарешті наша пам’ять про Петра Носка чекає, якщо не повновагою біографічної книги про нього, то хоча б аналітичного дослідження про місце митця в історії українського мистецтва, зокрема періоду соціалістичного реалізму 1930–1970 років...

Художник живе серед нас не лише лапідарною інформацією про його творчість в енциклопедичних і довідкових виданнях, але й неодмінною можливістю познайомитися з кожним його твором, у тому числі вивільненим із ідеологічного полону, та з істинно вивіреними й розлогими науковими і художніми публікаціями.

¹ Інформація в деяких публікаціях про те, що Носко створив 42 ілюстрації, не відповідає дійсності. Певно, що до його рисунків було включено портрет Тараса Шевченка пензля Івана Крамського та автопортрет самого Кобзаря, які відкривають книгу.

² Дочка Тетяна Носко-Оборонів свідчала через майже сім десятиліть: “А виховав мене так, що я сьогодні горда, яка я є, і так само віддаю своє життя і всю свою енергію українській справі так, як в свій час мій батько”.

³ З утворенням інституту 1930 року до нього ввійшов архітектурний факультет Київського художнього інституту.

⁴ Тарас Шевченко. Повні збірки творів. Поезії (Кобзар). Київ: Видавничий дім “Альтернативи”, 2003. С. 367.

⁵ На початку 1942 року в окупованому Києві Петро Носко входив до складу комісії українських мистецтв до складу комісії українських громадських і культурних діячів при відділі суспільної опіки Київської міської управи, що свідчить, між іншим, про внутрішнє довготривале неприйняття художником радянської влади. Він сам звертався за матеріальною допомогою, яка була мізерною, до згаданої комісії.

⁶ Державний архів-музей літератури і мистецтва України. Фонд 1204, оп. 1, од. зб. 26, арк. 17.

⁷ Там само, од. зб. 10, арк. 6.

⁸ Там само, од. зб. 26, арк. 23.

⁹ П. В. Носко – ілюстратор “Кобзаря” Тараса Шевченка. Оттава, 1985. С. 5–6.

Важливо зауважити, що в цьому виданні порядок розміщення ілюстрацій Петра Носка було порушено в порівнянні з виданням “Кобзаря” 1927 року, де вони вміщені у хронології написання Шевченкових творів.

¹⁰ Десять років тому Олена Леонтович тепло й докладно розповіла про цей “дочірній подвиг” у статті “Знищений і відроджений “Кобзар””: “Шевченків “Кобзар” мов птах Фенікс, постав із небуття. Це було на повну міру свято! Подвиг Тетяни Носко-Оборонів, дочки художника, виповнено уповні” (Слово Просвіти. 2014. 5–11 червня).

Ольга ГАВРИЛЮК: “Українська мова дає сенс рухатися далі в мистецтві”

У Національному академічному драматичному театрі імені Лесі Українки нещодавно звернулися до української класики. Режисерка Ольга Гаврилук поставила виставу “Для домашнього огнища” за повістю Івана Франка. Сьогодні пані Ольга – гостя “СП”.

– Розкажіть, будь ласка, про передісторію постановки.

– У перші місяці повномасштабної війни у нас з’явився проєкт-читання “Ми з України”. Ми обирали українську драматургію та прозу, щотижня читали та грали в театрі у присутності глядача.

У пошуках матеріалу я натрапила на твір “Для домашнього огнища”. Це повість, але сам Франко позиціонував її як роман. Мене зацікавила і сама історія, і те, як саме Франко її розгорнув. Теми, що підняв Іван Якович, зараз для нас дуже актуальні. Вони пов’язані з війною, життям людей під час війни, з їхнім болем, з прийняттям доленосних рішень.

Я запропонувала керівництву театру не просто прочитати цей твір, а зробити з нього повноцінну виставу. Мною була написана інсценівка, і за пів року ми створили виставу.

– Зазвичай зараз на постановку вистави йде менше часу.

– У мирний час ми могли б працювати і повільніше. Але зараз розуміємо, що якщо не зробимо цього сьогодні, то завтра вже може й не бути.

Це дуже об’ємний і серйозний твір. Була проведена велика робота з художником, композитором, акторами. У виставі досить багато дійових осіб, подій, місць дії. Там дуже серйозні теми, які треба було розкрити, осмислити і зіграти. За таким твором швидко виставу не зробиш, це справжня світова література. Вона потребує до себе серйозного ставлення.

Репетиційний процес проходить творчо. Для нас сьогодні кожна година, кожна хвилинка мають значення. Ми дуже уважно ставилися одне до одного, до самого матеріалу, до того, що ми робимо, що граємо. Відповідальність за те, що ми робимо і як робимо, була постійною.

– Кілька слів про виконавців головних ролей.

– Ольга Гришина (Анеля) раніше працювала в нашому театрі, але відтоді минуло десь дванадцять років. Багато хто її знає як кінодіву. А я її пам’ятаю як хорошу драматичну актрису. Їм’я головної героїні Анеля у перекладі означає Ангел. Саме така в Ользі зовнішність. Але водночас вона має дуже сильний, потужний характер і волю. У цій ролі вона виявила драматичний, навіть трагічний дар, пов’язала, здавалося б, несумісні речі.

Кирило Парастаєв (Антін) нещодавно працює в нашому театрі. Думаю, що це дуже важлива для нього роль. Тут він зробив багато кроків на шляху до акторської майстерності. Це роль на рівні Отелло, на рівні інших серйозних акторських робіт. І саме робота над такими ролями творить з актора професіонала і митця. На шляху до ролі Антіна Кирило зробив, як мені здається, серйозні успіхи. Загалом ми прагнули, аби рівень акторської майстерності відповідав рівню літератури.

Усі задіяні у виставі актори дуже творчо ставилися до репетиційного процесу. У ролі Юлії – Ірина Новак і Любов Тищенко, Редліха – Станіслав Бобко і Олексій Полішук, Гірша – Євген Овчаров і Володимир Осадчий, Шимонової – Олександра Єна і Олена Стефанська та багато інших. До кожного характеру ми підходили особисто і виявляли ті фарби та змісти, які б найбільш повноцінно та точно відображали людське життя у певних умовах та обставинах.

Сценографія (сценографія та костюми Костянтина Кравця), як на мене, сучасна, на рівні європейського театру. У самому творі багато різних місць, де відбуваються події. Нам вдалося все це поєднати в єдиному просторі. Завдяки музиці і сценографії прагнули передати відчуття атмосфери Львова кінця XIX століття. А костюми намагалися зробити так, аби вони відповідали характерам героїв Франка.

Прем’єра – це тільки початок. Нам дуже приємно, що глядач тепло сприйняв виставу. Ми відчули зворотній зв’язок, зацікавленість.

Це кримінальна драма. Тут є інтрига, яка існує з самого початку і майже до кінця не розкривається сама суть історії. Але глядач не лише спостерігає за подіями. Тут є внутрішня боротьба героїв зі своїми пристрастями, стереотипами, боротьба за кохання і за своє “домашнє огнище”... Це дуже складна історія з відсутністю буквальної оцінки, що є добре і що є погано. Як часто буває в нашому житті – “добрими намірами вимощена дорога до пекла”...

Ми повністю зберегли автентичність франкового тексту. Він складний, але саме цим і цікавий. Думаю, і для глядача також.

– Чому ви обрали шлях режисера?

– Я не обирала професію, це доля. Клянусь. (Усміхається). Мабуть, це єдина професія, яка мені настільки цікава. Вона сублімує всі професії, які тільки можна уявити. У цій професії немає дна, ти не зможеш в ній зупинитися. Тут немає крапки, коли ти все зрозумів і все умієш. Це завжди щось нове, щось невідоме. Завжди є куди рухатися, є що відкривати для себе, глядача, світу, мистецтва. У ній весь Всесвіт!

Завжди з приємністю згадує роки навчання – найкращі роки життя. Вони дали мені широке сприйняття світу. Я навчалася на режисурі музичного театру, режисурі драми. Познайомилася з майстрами мистецтва, які відкрили для мене театр, музику, живопис. Дуже вдячна всім, кого зустріла на своєму життєвому шляху. Пам’ятаю кожного вчителя, кожен урок засвоєний мною. Кожен з них існує у всіх моїх виставах. По-перше, це був, безумовно, мій майстер Михайло Резнікович. Мені щастило в житті, інституті і поза ним – на педагогів. Їх було дуже багато.

– А як ви потрапили до Театру Лесі Українки?

– Це теж доля. Тодішній очільник Михайло Резнікович запропонував працювати в театрі, за що йому дуже вдячна. Це мій дім, це моя доля, це моє серце, це моя любов. Вважаю це подарунком долі.

З вистави “Олександр Вертинський. Бал Господній” все для

мене почалося в цьому театрі. Вистава пройшла більше 500 разів. Після такого старту можна було рухатися далі. Вважаю, що це була вдала робота, і я можу пишатися нею.

– Минуло не одне десятиліття від написання “Варшавської мелодії”. Змінюються часи, епохи, а п’єса залишається популярною. Чому?

– Тут порушуються вічні питання, які всіх нас хвилюють. Незважаючи на трагічні події, які відбуваються у житті, залишається мрія, залишається стріжень, завдяки якому ми існуємо в цьому світі. Залишається кохання, любов у широкому розумінні цього слова, такі актуальні питання, як людина і світ, людина і суспільство, взаємодія між людьми, шлях людини до своїх мрій, реалізація людини. Це ті питання, які постають перед нами протягом життя. Ми все одно прагнемо цього, йдемо до цього. Ми хочемо щастя, і в кожного воно своє.

– Багатьом глядачам запам’яталася ваша вистава “Лавка”.

– На жаль, вона зараз не йде, бо від нас у цьому році пішла головна героїня Ольга Когут. Я вва-

жаю її видатною актрисою і неповторною особистістю. Ця вистава для мене дуже дорога. Теми, які пов’язані з коханням, долею жінки, самотністю людини, завжди мене хвилюють.

Ми завжди самотні, навіть якщо перебуваємо в соціумі і маємо сім’ю. У цій виставі це було широко зіграно. Вона назавжди залишиться в моєму серці і, як мені здається, у серці нашого театру.

– Досить незвичною є ще одна ваша режисерська робота – “Що трапилося в зоопарку”.

– Актори зробили самостійну роботу. Я її побачила, вона мене зацікавила. Захотілося, аби ця вистава побачив глядач. Прагнули показати, як людина доходить до відчаю у своєму прагненні реалізації в житті. До такого відчаю, що вже й життя здається неможливим.

Усі ми зараз трохи у відчаї, тому вистава не залишає людей байдужими. Іноді буває страшно жити. І коли глядачі приходять до театру, то розуміють, що непоодинокі в цьому.

Згадані вистави поставлені на камерних сценах нашого театру (сцені Під дахом і Новій сцені). Я люблю камерну сцену, але й велику також. На камерній можна говорити не гучним голосом, бачити очі кожного глядача. Якщо велика сцена – це розмова з Госпо-

дом Богом, з простором, глобальними речами, то камерна – розмова від душі до душі. Це дуже відповідально, бо ти не можеш збрехати навіть помахом вій. Глядач бачить кожен твій мікрорух, кожну думку, кожен сумнів і невпевненість в твоїх очах. Це велика школа для актора і режисера. Це коли ти не маєш права на помилку.

Велика сцена теж не пробає. Але ще більш неупереджено. Це як у живопису – є графіка, малюнок, а є великі форми, написані олією. Це різні жанри, інше пристосування до глядача, простору. Але, безперечно, одне й інше – це мистецтво театру.

– Чи не важко було повернутися до творчості після початку повномасштабного вторгнення?

– Ні, це було потребою. Це було єдине, що нас рятувало, що нас надихало, що давало нам сили і дає сьогодні сенс життя. Що рятує нас від того жакіття і допомагає витягувати глядача з безодні, в якій ми опинилися.

Спершу ми звернулися до найменшого глядача. Мали залучити дітей до світу мистецтва і дати надію, що ми будемо жити і творити. І навіть у будь-якій темряві є світло. Було дивно й не-

– Чи складно було театру переходити на українську мову?

– Звичайно, досить непросто. Але це акторська професія і всі ми володіємо українською мовою. Це було наше спільне бажання, ми зрозуміли, що не можемо інакше. Не тільки в театрі, а й у житті перейшли на рідну мову. Вона нас надихає, дає нам силу, сенс рухатися далі в мистецтві.

– Минулого року новим очільником театру став Кирило Кашліков. Що можете про нього сказати?

– Я ним пишаюся. Сьогодні ця людина багато робить для українського мистецтва. А я робитиму все, що можу, аби йому допомогти.

Усі постановки, які зараз з’являються в нашому театрі, достоїнні, чесні. Самовіддано працюють актори, режисери, всі цехи нашого театру. Маємо багато міжнародних проєктів. Здається, ми ніколи не випускали так багато прем’єр, скільки у нас вийшло за останній період. І глядач нам за це вдячний.

– Ставили антрепризні вистави?

– Так, багато. Зараз йде декілька вистав з Олексієм Вертинським та Артемом Ємцовим. Я настільки люблю театр, що якщо є цікава пропозиція з цікавими акторами, з цікавими особистостями, то майже ніколи не відмовляю. Я живу театром, для мене він реальніший, ніж повсякденне життя. Дуже люблю будь-які прояви театру.

– А чи пробували себе як акторка?

– Звичайно. Трохи грала і в театрі, і в кіно. А ще була режисеркою фільмів. Пробувала себе скрізь – малювала, писала вірші, драматичні твори, навіть музику.

Але театр – це кохання на все життя. Це такий вид мистецтва, який об’єднує все, і не тільки мистецтво, а й науку. Тут може знадобитися все, що я вмію. І музичне мистецтво, і живопис, і фізика, і хімія...

– Чи займається мистецтвом хтось із ваших близьких?

– Мій батько, Віктор Гаврилук, був актором. Моїй доньці Марії 20 років, вона пише музику. Зокрема у виставі “Для домашнього огнища” повністю її композиторська робота. Також вона написала музику до вистави “На полі крові”, деяких інших постановок. Як актриса і скрипалька грає зараз у трьох виставах. Вона дуже талановита дитина. Це сучасна універсальна молодь, яка може співати, танцювати, грати, писати музику, малювати.

– Вже думаєте, яка вистава буде наступною?

– Так, звісно. Це буде несподіване прочитання класики на великій сцені нашого театру. Сподіваюся, що прем’єра відбудеться вже в цьому театральному сезоні.

– Що б ви хотіли сказати на завершенні нашої розмови?

– Хочу подякувати Богові, Україні, нашим захисникам, керівництву нашого театру за те, що можемо займатися мистецтвом у широкому сенсі слова. Я вдячна всім, хто причетний до створення вистав. Хочу запросити до нашого театру всіх глядачів. Театр надихає, підтримує, дає сили жити і творити щось прекрасне!

Спілкувався
Едуард ОВЧАРЕНКО
Фото фрагмента вистави
“Для домашнього огнища”
із сайту театру

Едуард ОВЧАРЕНКО
Фото із соціальних мереж

Драматургія війни

У Національному центрі театрального мистецтва імені Леся Курбаса відбулася презентація книжки "Неназвана війна". Це антологія актуальних українських п'єс, що є спільним проектом драматургічного відділу Центру Курбаса та видавництва "Світ знань".

Книжка виникла з інтернет-збірки п'єс "На часі" і сценічних читань "ДрамПост". Антологія показує війну з погляду військових і цивільних, волонтерів і біженців, на фронті і в окупації, під обстрілами і в еміграції, чоловіків і жінок, тварин, міфічних істот і навіть цілих міст. У структурі виникла своя внутрішня мета-драматургія – від особливої мистецької ініціації у війну, вивільнення від страхів до переживання її різних станів, зазірання у потойбіччя, роботи з пам'яттю і вірою в Перемогу.

"Неназвана війна" складається з 20 п'єс, об'єднаних у 6 розділів-триад: "Напередодні", "Вторгнення", "Жіночі голоси", "Живі створіння", "Діалоги з Хароном", "Місто Марії" – з Прологом та Епілогом.

А обрамленням її стали статті упорядників Олега Миколайчука і Надії Мірошніченко про створення цієї книги та авторки концепції Олени Бондаревої про самі тексти.

редодні, саме вторгнення, окупація, вимушена еміграція очима не лише людей, а й тварин, квітів, цілих знижених міст. В Епілозі йдеться про оборону української землі у минулому. Приходимо до висновку, що невідомо, коли почалася ця війна. Але у нас є шанс, що вона скінчиться, і ми нарешті переможемо.

У наших попередніх антологіях були і документальні п'єси, проте ми зрозуміли, що чистий "док" діє тільки на початкових етапах, по свіжих слідах. І дуже рідко переживає роки. У новій книзі є док+фентезі, док+історія, док+анімілістика. Різні форми п'єс, немає якогось єдиного стилю. Всіх авторів об'єднує те, що ми по один бік фронту.

на йде в Херсонському театрі.

Друга п'єса – "Закрите небо", присвячена Маріуполю й Київщині, про жінок різного віку, які опинилися в дивному підвалі. Їхні історії взяті з реальних хронік. Ця п'єса про те, як люди перетворюються з жертви на героя. Вона вже мала кілька сценічних версій в Україні, Австрії, Франції, Великій Британії, Гонконгу".

Олег Миколайчук, драматург: "Усі наші антології видавалися за рахунок спонсорів і грантів, певні кошти виділяла і Київська міська державна адміністрація. Знаходити гроші було непросто, але ми працювали, вірили в успіх – і він приходив. Хоча за належного фінансування могли б зробити у два-три рази більше.

Пам'ятаю, як одного вечора зібралися втрійох: я, Неда Неждана і Ярослав Верещак. Тоді у нас з'явився задум створення антології. Першою була антологія біографічної драми про великих українців "Таїна буття". Наступна – "Майдан. До і після". Тут були п'єси про передчуття буремних подій історії, Революцію Гідності і про саму війну, яка почалася.

Згодом ми зрозуміли, що виникають нові події й проблеми, а драматурги не можуть не творити і не бути суголосними часу. Була підготовлена інша антологія "Лабіринт із криги та вогню". Вона вийшла завдяки вже покійному керівнику видавництва "Смолоскип" Йосипу Зінкевичу. Це був 2018 рік.

Після 24 лютого 2022 року з'явилося багато нових п'єс. Почали готувати наступну антологію, хоча грошей, звісно, не було. А допоміг нам коштом уродженця Івано-Франківщини Михайло Бойчук, який нині мешкає у Чикаго, де працює водієм. Крім цього він грає у Чиказькому народному театрі "Гомін". Михайло вже допомагав нам у виданні кількох книг.

Моя п'єса у новій збірці – "Позивні з того життя". Вона документальна. Я не був на війні, але там воював мій близький друг Віталій Краснюк, який, на жаль, загинув на Чернігівщині. Саме про нього ця п'єса. Віталій спочатку був на Майдані, потім пішов в АТО, практично весь час воював. Перший рік він трохи розповідав, а потім сказав: "Про війну будемо говорити після війни". Не склалося. Назву для цієї п'єси придумала упоряднича Олена Бондарева".

Катерина Чепура, режисерка: "Для мене це новий досвід. Моє прізвище вперше записано в книжці. Я не драматург, я авторка сценічних планів та ідей.

Коли я здобувала освіту, тоді вважалося, що української драматургії не існує або вона погана. А в нинішніх студентів просто очі розбігаються від кількості нових творів, дуже добре, що ви все це видаєте. Щоб видати цю антологію, була здійснена величезна робота.

Тема п'єси "Вона+Війна" Світлани Спасиби за моєю ідеєю – жінки на війні. Вона поєднує сучасне і минуле, писалася спеціально для конкретного театру, і вже була поставлена. Ми йшли від зворотного – оцінювали свої можливості, і від цього йшов драматургічний матеріал. Тобто п'єса дописувалася у процесі репетицій. Якщо її візьме до постановки інший театр, то це вже буде зовсім інша історія".

Ольга Новікова, дизайнерка: "Ця книжка є продовженням Арт-тижня "Лютий лютий 2014-2023", який відбувався у лютому в Центрі Курбаса. У рамках цього проекту тоді відкрилася виставка "Ми обираємо Березіль" – світлин наших співробітників, які зараз захищають Україну. У новому виданні використала фотографії з неї. Це була дуже цікава робота. Хочеться, аби ці п'єси були не лише для читачів, а й для глядачів, щоб їх грали в театрах".

Анна Багряна, драматургиня: "Свою п'єсу "Принц і жінка" я написала п'ять чи шість років тому. Хотіла показати долю жінки на різних етапах її життя. Спочатку це дівчина, яка мріє про принца на білому коні. Вона зустрічає чоловіка. Показані їхні стосунки протягом тривалого часу. Потім жінка починає скаржитися, що вже немає вогню в їхніх стосунках. Чоловік іде на війну, і вона залишається сама. У неї лишається маленька надія, як у тих жінок, чий чоловік зникли безвісти.

Коли писала цю п'єсу, то ще

не думала, що вона стосуватиметься такої великої кількості жінок, як сьогодні. Раніше вона була не на часі. Сподіваюся, що врешті тепер вона буде поставлена".

Олександр Вітер, драматург: "П'єса "Смак сонця" почала виникати в перші дні повномасштабного вторгнення росії. Постало питання, чи варто писати, коли ракети летять над головою. І як писати про війну – просто наслідувати телевізор, Інтернет, передавати те, що є в реальному житті? Мабуть, це вже нецікаво.

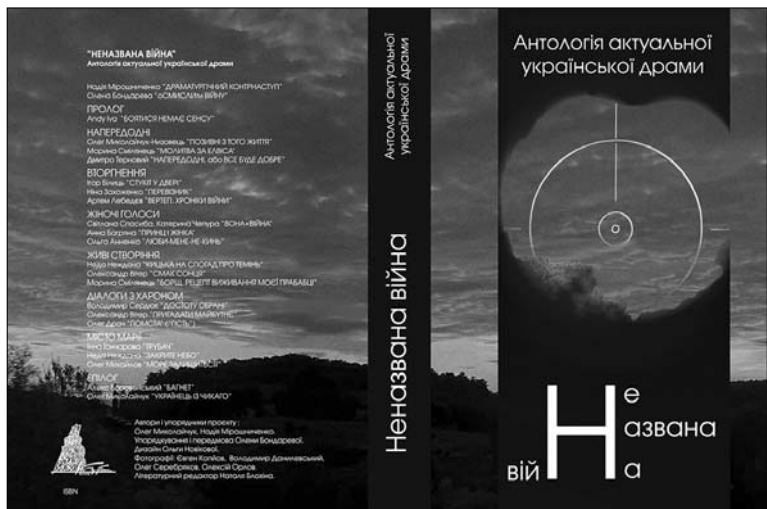
Почав писати цей твір як п'єсу про війну очима тварин, які не розуміють, що відбувається, але теж переживають. Вже у квітні вона була поставлена в Дрогобичі, мала великий успіх. А перша читка відбулася в Стамбулі. У Чернігові її поставили у приміщенні кінотеатру, знищеного згодом російською ракетою.

Цю п'єсу почали активно ставити дитячі театри. Спосіб бачення війни очима тварин виявився для дітей найбільш оптимальним. У Центрі Курбаса цю виставу презентував театр "кАРТопля". Діти, які були в залі, сміялися і плакали. Це було широко. Напевно, для цього й існує театр".

А драматург Володимир Сердюк зізнався, що за три місяці написав аж чотири п'єси. Вже півтора року на фронті його брат, воював і п'єсником, який був поранений. Володимир пише ці твори, аби їх морально підтримати.

Присутні на презентації мали можливість переглянути відео з уривками згаданих п'єс, які були поставлені в українських та зарубіжних театрах. Актор та режисер Andy Iva виконав уривок зі своєї п'єси "Боятися немає сенсу". А студенти Інституту сценічного та музичного мистецтва Київського міжнародного університету здійснили акторську читку творів Неда Нежданої, Олега Миколайчука та Анни Багряної.

Вже через два дні у Центрі Курбаса відбулося авторське сценічне читання останньої п'єси книги "Багнет" Алекса Боровенського про минулі покоління захисників нашої землі та зустріч із Інною Гончаровою, авторкою п'єси "Трубач", – про героїчну оборону Азовсталі та наших полонених воїнів. У фіналі Арт-фесту "Неназвана війна" показали виставу за п'єсою Неда Нежданої "Otvetka@ua", присвячену Василю Сліпаку, Герою України, славетному оперному співаку з позивним "Міф", у виконанні актриси Анастасії Лесів, театру "Чайка" Київського міжнародного університету, режисер Ілля Ткаченко.

Антологія поєднує різні реальності: документальну, містичну, віртуальну, міфологічну тощо. Всі твори книги драматургів із фаховим досвідом, які належать до різних стилів і поколінь від 20+ до 60+. Це Andy Iva, Ольга Анненко, Анна Багряна, Ігор Білиць, Алекс Боровенський, Олександр Вітер, Інна Гончарова (вірші Петра МIRONOVA), Олег Драч, Ніна Захоженко, Артем Лебедев, Олег Миколайчук, Олег Володимир Сердюк, Марина Смілянecь, Світлана Спасиба, Дмитро Терновий, Катерина Чепура. Дизайн книги – від художниці-сценографині Ольги Новікової на основі світлин працівників-фронтників Центру Леся Курбаса Євгена Копйова, Олега Серебрякова і Володимира Данилевського, а також волонтера Олексія Орлова. Літературна редакторка книги – Наталя Блохіна.

Пропонуємо основне з виступів учасників презентації.

Неда Неждана, драматургиня: "Для авторів книги війна розпочалася не 24 лютого 2022 року. Кажуть: "шістсот такий-то день десятирічної війни, яка триває століттями". Власне, такий підхід закладений у концепції видання. Це вже наша третя книжка про війну, і думаю, не остання. А загалом з 2014 року ми видали 12 різноманітних антологій.

У нашій антології є різні форми, але найголовніше – це антологія "літературного військового". У Пролозі війна показана очима актора і режисера, який потрапив на фронт. Далі представлені її різні етапи: час напе-

Коли почалася вторгнення, то спершу виникло відчуття, що драматургія і театр непотрібні. Але невдовзі колеги з Польщі запропонували читати п'єси, щоб збирати кошти для поранених. Так зрозуміли, що, навіть сидючи у підвалах, ми – драматурги – маємо зброю. Спочатку читали тексти, які виходили в попередніх антологіях, потім з'явилися нові. У Чернівцях спільно з Центром Івана Миколайчука ми почали робити проект ДрамПост, в рамках якого відбувалися читання актуальних п'єс, обговорення, експрес-форуми. Потім поширили цю ідею в інші міста і країни. Крім України сценічні читання відбувалися у Франції, Австралії, Польщі, США, Австрії, Великій Британії, Румунії, Ірландії, Норвегії та інших країнах завдяки підтримці мережі Євродрама, проектам "Світові читання сучасної української драми" Джона Фрідмана і "Україна. Війна. Тексти" від ProEnglish Theatre. Зрозуміли, що на таких заходах не лише збирають кошти, а це ще й інформаційна зброя. Через драматургію можна впливати на свідомість людей.

В антології представлена моя п'єса "Кицька на сподяг про темінь". Вона була написана раніше і є історією окупованого Донбасу. Я поєднала в ній історію волонтерки Ірини Довгань з фантазією про порятунок трьох кошенят. П'єса була поставлена в Лондоні, в Фінбороу театрі, де мала значний успіх, гастролювала до Німеччини і США, а ще увійшла в трійку фіналістів престижної театральної премії Оффай. Також во-

18 листопада 2023 року субота

Національна оскарженська музична спілка
Інструментальна група "Просвіта" ім. Тараса Шевченка
Генеральна "Україна Світу"
Центр художньої творчості "Печерськ"

За підтримки Міністерства культури та інформаційної політики України

СВЯТО НАРОДНОГО ХОРОВОГО МИСТЕЦТВА
"ДАРНИЧАНКА" СКЛИКАЄ ДРУЗІВ

Участь беруть:

Заслужений народний хор України "ДАРНИЧАНКА"
ЦХТТ "Печерськ"
Керівник Петро Андрійчук
Концертмейстери Віталій Бондаренко, Андрій Семеляк

Народний хор "ВІНОК ПОДІЛЛЯ" ім. Віталія Ігнатовського
КЗ "Центр культури, мистецтва та естетичного виховання"
Львівська міська рада Винницької обл.
Керівник Геннадій Сергєєв
Керівник інструментальної групи Юрій Денисюк

Початок о 12 год.
Вхід вільний

Центр художньої творчості "Печерськ"
(Київ, вул. Києво-Острозька, 3)

Інформаційні партнери: "Слово Просвіти", "Порядиця", "Справа сімейні"

На маленькій планеті у великому місті...

Галина ДАЦЮК,
журналістка

Народжений у майданному 2013-му “Прекрасний звір у серці...” (за поезією Миколи Вінграновського) прожив своє перше десятиліття. Об’їздив українські театри – Львів, Херсон, Одесу, зустрівся з тисячами глядачів, одержав нагороди. Разом із людьми переоплавав, перепрокричав, перезміг, перестояв час. Набрився новітніх відтінків. Підвищив больовий поріг. Розігрівся подіями до температури магми. Проте основи слова і метафори, закладені поетом у “Звір’я...”, залишилися непорушними, як заповіді. І 31 жовтня в Київському театрі “Сузір’я” це заповідане слово знову переплавлялося зі сцени – у війну і тишу. І зал то видихав, то затаював крик разом зі звіром у серці.

Є кілька версій про те, як народилося ім’я монодрами. За однією, режисер і сценограф Олексій Кужельний підкинув угору аркуші з поезією Миколи Вінграновського, і один із них засвітився рядком про прекрасного звіра – найвідповіднішим.

Із перших хвилин вистави ми стаємо свідками народження людини – просто на сцені, зі сповитої “лялечки”. Чуємо крик, бачимо пробудження і поривання до життя, яке явилось людині у слові і буде ним – від початку до кінця. Бо народилося серце поета. “Не кваптеся, беріть мене потроху”.

А руки мої дайте літакам...
Легені – вітру... А чоло – блакиті...
Віддайте губи хвилям і волам.

А ноги – квітам, щоб ходили квіти.

У 60-х поет Вінграновський утече з тягучого кола ситості та угодовства, у якому “нема святинь”, а “птиць жууть із хрином”. Утече з в’язкої солодкавості – “з вареннями з малин, суниць, ожин, з лимонів, клюкв, смородин, абрикосів, із райських яблук, аличі, брусниць, айви, кизилу, сливи, полуниць, з вишень японських, горобин московських...”. Втече хоча б у слові – кризь “вашу рабську кров безкровну... ножами серце обкладу”... І ці ножі – протесту і любові – палитимуть поета... “Космос, людство, земля, народ, доба, Україна – ось який масштаб узяла поетична мова Вінгранов-

ського, ось у яких вимірах жив його ліричний герой”, – напише Іван Дзюба у передмові “Чарівник слова” до збірки “З обійнятих тобою днів” (1993).

У 2023-му ми чуємо ліричного героя з голосу, коронованого титулом “Голос Майдану”, що поза конкуренцією з голосами міністра і навіть артиста. Хоча, ні, ми все ж прийшли на актора, народного артиста України Євгена Нищука. На голос прямотояння, правдивий у лютеві ночі 2014-го і правдивий сьогодні. Для цього голосу й творилася монодрама. Саме цей актор мав моральне право озвучити космос України, який вона відвойовує нині у скаженого “непрекрасного” звіра. І Євген відвойовує – з перших днів Великої війни. Заради зустрічі з глядачами актор-воїн приїхав з фронту лише на кілька днів, щоб і тут, у Києві, не вгасала Україна.

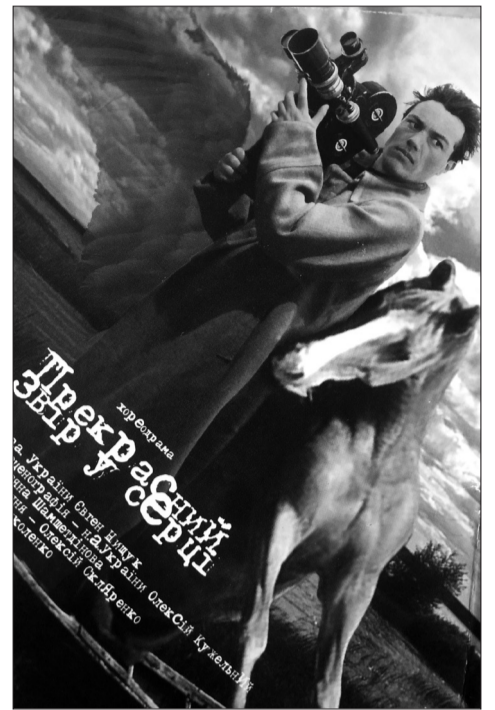
Чим далі у вічність, тим в юність далі,
Тим вище Тарас над тобою стає,
І повний минулих надій і печалі,
Сьогодні він серце тобі віддає.

Серце залу билось в унісон словам,
Слова впиралися в небесну сферу, відтво-

рену сценічними засобами. Ці поривання людини за межі болю й любові підносили під купол стелі дух. Блискуча сценографія і режисура народного артиста України Олексія Кужельного. “Я вас люблю, як сіль свою Сиваш...” – знак оклику від побаченого і почутого. Голос, що скликав Майдани, сьогодні “у синьому небі висіяв ліс”... І на серці... Сплав авторського слова, талановитого його прочитання, експресії, пластики (Олексій Скляренко), музики (Тетяна Шамшетдінова) не залишає жодного сумніву, що це одна з найдостойніших монодрам Театру. І ми долучилися до цього дива.

Дякуючи актору Євгену Нищуку, пригадала, як він просто з Майдану, у лютому 2014-го, після трагічної ночі, прийшов у студію на Радіо Культура. На Майдані тривало протистояння, вже з першими жертвами. Проте “люди не зі страху” приходили на прямий ефір, щоб засвідчити Україну. Сьогодні – те ж свідчення рядками Миколи Вінграновського:

Я вірю в Бога – в Україну.
Вона мій Бог і поводить.

В свободу вірю, вірю в мир.
І хоч загину – до загину.

Вистава йшла напередодні дня народження Миколи Вінграновського (7 листопада) і напередодні 95-ліття ще одного поета і філософа Євгена Сверстюка. Їм обом, шістдесятникам, притаманна “готика духу і кісток”, як сказав Василь Стус. Подумалося, що “готика духу і кісток” – це і про Євгена Нищука, з новітньої когорти романтиків і лицарів. Дякую, наш воїне, що невтомно озвучуєш вічне:

На маленькій планеті у великому місті
Сходить вечір на синє, на сизе й сумне.
На сивавих дощах в сплотненому листі
Як далеко-давно ти любила мене...

Над великим містом, Володимировою Горю, Ярославим Валом висіялося зоряне небо. Подумалося: народжуючи під цим небом поетів з “прекрасним звіром у серці”, Господь має плани і на народ – “із плоті і крові”, і на його державу. І від цієї думки тепліло перед брамою ночі, і вкладався до сну звір на серці. От не намарне, хоча б на кілька днів, повертаються з пекла війни під київські зорі актори і поети...

СЛОВО Просвіти

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО
ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА»
імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

Звернення до наших читачів, передплатників, просвітян

Друзі! Тижневик “Слово Просвіти” – один із небагатьох нині існуючих островів незалежного українського слова в інформаційному морі – за певного “сприяння” нашої влади опинився на межі припинення свого існування. І тільки ми самі, хто любить, шанує і дорожить українським правдивим і об’єктивним словом можемо допомогти “Слову Просвіти”. Будь-яка фінансова підтримка видання – це вагомий внесок в українську справу. Тож подаємо Вам наші банківські реквізити:

АТ КБ “ПРИВАТБАНК” (ЄДРПОУ банку 14360570, код банку 305299) відкрито рахунок:
№ UA26305299000026004036804116; отримувач: ГО “Всеукраїнське товариство “Просвіта” ім. Тараса Шевченка; код ЄДРПОУ: 00031756.

Призначення платежу заповнюється платником так, щоб надати повну інформацію про платіж.

На наше прохання про допомогу для газети “Слово Просвіти” відгукнулися:

1. Павловський Віталій Андрійович – 1000 грн.
2. Мосенкіс Юрій Леонідович – 200 грн.

Засновник:
Всеукраїнське
товариство “Просвіта”
імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН

Головний редактор
Ігор ЗОЦ

Редколегія
Любов ГОЛОТА (голова)

Павло МОВЧАН
Микола ТИМОШИК
Георгій ФІЛІПЧУК
Микола ГОЛОМША
Юрій ГАНДЗЮК
Галина ДАЦЮК
Євген БУКЕТ

Відповідальний секретар

Ірина ШЕВЧУК

Відділ культури

Едуард ОВЧАРЕНКО
279-39-55

Літературна редакторка

Галина ДАЦЮК

Коректорка

Олена ГЛУШКО

Комп’ютерна верстка

Ірина ШЕВЧУК

Бухгалтерія

279-41-46

Адреса редакції:

вул. Хрещатик, 10-Б,
м. Київ, 01001

E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
http://slovo-prosvity.org
http://prosvitanews.org.ua

Надруковано в ТОВ “Мега-Поліграф”,
04073 м. Київ, вул. Марка Вовчка, 3.

Редакція залишає за собою право редагування та скорочення текстів. Редакція не завжди поділяє погляди своїх авторів. При використанні наших публікацій посилання на “Слово Просвіти” обов’язкове.

Індекс газети
“Слово Просвіти” – 30617

Листування з читачами – тільки на сторінках газети. Відповідальність за достовірність інформації несуть автори.